Образование
Нижнекамского муниципального района

2018

ТҮБӘН КАМА МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫНДА
ТАТАР ТЕЛЕ ҺӘМ ӘДӘБИЯТЫН УКЫТУ ТОРЫШЫ
2017-2018 НЧЕ УКУ ЕЛЫ

Исмәгыйлова Резедә Раиф кызы

Сабирова Гөлүсә Мөхәмәтхәсән кызы

Исмәгыйлова Резедә Раиф кызы, Сабирова Гөлүсә Мөхәмәтхәсән кызы, Түбән Кама шәһәре мәгариф идарәсен укыту-методик яктан тәэмин итү бүлеге методистлары

Халыкның үлемсезлеге-аның телендә
Ч.Т. Айтматов

Кешелек тарихында туган телен югалткан халыкларның бөтенләй юкка чыгу очраклары бик күп теркәлгән. Тел халыкның асылын, фикерләү һәм яшәү рәвешен, әхлагын чагылдыра. Һәр халыкнын да рухи мәдәниятендә туган тел төп урынны алып тора.

Татарстан Республикасының Төп Законы нигезендә, 1990 нчы елдан башлап, җөмһүриятебездә ике дәүләт теле - рус һәм татар телләре - мәктәпләрдә тигез күләмдә укытылды.

2016-2017 нче уку елы нәтиҗәләренә анализ ясаганнан соң, түбәндәге бурычлар куелды:

1. “2014-2020 нче елларга Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында башка телләрне саклау, өйрәнү һәм үстерү буенча Дәүләт программасын сыйфатлы итеп тормышка ашыру;
2. Татар телендә белем һәм тәрбия бирүче 1 нче сыйныфларны ачу юнәлешендә балалар бакчалары һәм мәктәпләр арасында дәвамчанлыкны тәэмин итү эшчәнлеген активлаштыру;
3. Татар сыйныфларында укытуны туган телдә оештыру, аларда татар теленең статусын уку-укытуның төп теле итеп раслау;
4. Милли мәгариф системасын укытучыларның һөнәри белемнәрен күтәрү аша камилләштерү; инновацион педагогик технологияләр кулланып, татар телен өйрәнүнең сыйфатын күтәрү;
5. Укытучыларны яңа методик алымнар кулланып эшләүгә тарту, В.Н. Мещерякова технологиясен гамәлгә кертүгә ирешү;
6. 1 нче сыйныфларда “Сәлам” укыту-методик комплектын куллануны тормышка ашыру;
7. Педагогик остаханәләрдә БРТ на әзерлек алып бару;
8. Укучыларның иҗади сәләтләрен ачу, аларда белемгә һәм камиллекккә омтылыш, әхлакый сыйфатлар формалаштыру.

2017-2018 нче уку елы башына 53 укыту учреждениесендә (кечке һәм коррекцион мәктәпләрдән тыш) 28 528 укучы белем алды.

Милли состав:

Милләт	Укучылар саны	%
Руслар	12247	42,9%
Татарлар	10344	36,2%
Чувашлар	440	1,5%
Башкортлар	78	0,2%
Украиннар	43	0,1%
Таҗиклар	98	0,3%
Үзбәкләр	67	0,2%
Әзәрбайҗаннар	66	0,2%
Әрмәннәр	67	0,2%
Башка милләтләр	172	0,6%
Катнаш гаиләләр	4848	16,9%

Татар телен укытуның һәрдаим төп бурычы - татар балаларын туган телдә укытуның даирәсен киңәйтү.

Түбән Кама МР татар телендә белем бирүче 6 милли мәктәп (гимназия №№1,2, Каенлы, Югары Чаллы, Шәңгәлче, Түбән Уратма) һәм чуваш телендә белем бирүче 1 мәктәп эшләп килә. Татар мәктәпләрендә 1860 укучы белем ала (2016-2017 нче уку елында – 2097), 34 нче гимназия-интернатта чуваш телен 248 укучы өйрәнә.

Түбән Кама МР буенча татар телендә белем бирү уку елы башында 33,5 % тәшкил итте. (2016-2017 нче уку елында – 31,7%).

Татар телендә белем бирүнең соңгы 5 ел эчендәге күрсәткечләре

	Уку елы				
	2013-2014	**2014-2015**	**2015-2016**	**2016-2017**	**2017-2018**
Татар балалары саны	10669	9987	9800	10057	10344
Туган телдә белем алучылар саны	3054	2997	3087	3189	3474
%	**28,6**	**30**	**31,3**	**31,7**	**33,5**

Түбән Кама МР мәгариф идарәсе планы нигезендә уку елы дәверендә балалар бакчалары белән мәктәпләр арасында дәвамчанлыкны тәэмин итү юнәлешендә эшчәнлек алып барыла. Татар теле укытучылары чыгарылыш төркемнәрендә ата-аналар өчен җыелышларда чыгыш ясыйлар, ата-аналарны кызыксындыру һәм балаларын татар сыйныфларына җәлеп итү максатыннан, мастер-класслар, видео-дәресләр күрсәтәләр.

1 нче татар сыйныфларын ачу буенча мәгълүмат

Уку елы	2013-2014	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018
1 нче сыйныфлар саны	18	19	23	21	27
Укучылар саны	371	414	512	472	621

Соңгы 5 ел эчендәге күрсәткечләргә караганда, эшчәнлектә уңай динамика күзәтелә, әлеге дәвер эчендә татар сыйныфларында укучы балалар саны 9 сыйныф-комплектка, ягъни 248 укучыга арткан.

2013-2014 нче уку елыннан башлап, “Татар теле” предметыннан Татарстан Республикасы мәктәпләренең 9 нчы сыйныфларында белем алучы барлык укучы мәҗбүри рәвештә Бердәм Республика Тестын тапшырды. Укучыларның белемнәрен тирәнәйтү, педагогларның осталыкларын үстерү максатыннан, әлеге юнәлештә байтак эш башкарылды. 2016-2017 нче

уку елында татар теле укытучыларының педагогик остаханәсе нәкъ менә Бердәм Республика Тестын уңышлы тапшыру, ягъни укучыларның белемнәрен тирәнәйтү йөзеннән оештырылды. Әлеге төркемдә югары һәм беренче квалификацион категорияле укытучылар 8 нче, 9 нчы сыйныфларда белем бирүче педагогларга методик ярдәм күрсәтте, бердәм республика тестына әзерлек буенча төпле киңәшләр бирелде.

В 2016-2017 уку елында муниципаль район буенча 3 педагогик остаханә эшләде.Остаханәләрнең эшчәнлеге отышлы булды: 2013-2014 нче уку елында БРТ нәтиҗәләренең уртача күрсәткече - 3,49; 2014-2015 нче уку елында – 3,47; 2015-2016 нчы уку елында – 3,5; 2016-2017 нче уку елында 3,61 балл тәшкил итте.

БРТ нәтиҗәләренең соңгы 3 ел эчендәге күрсәткечләре

Уку елы	9 нчы сыйныф укуч. саны	“5”	“4”	“3”	“2”	өлгереш	сыйфат	уртача билге
2014-2015	2508	276	851	1147	234	90,7	44,9	3,47
2015-2016	2433	335	712	1223	164	93,3	43,03	3,50
2016-2017	2467	378	910	1017	164	93,4	52,2	3,61

Сәләтле балалар үсешен булдыру юнәлешендә укучылар өчен төрле дәрәҗәдәге олимпиадалар оештырыла. Әлеге юнәлештә татар теле укытучыларының максатчан эшчәнлекләре укучыларның уңышлары белән билгеләнә. Түбән Кама МР укучылары татар теле буенча төрле юнәлештәге республика олимпиадаларында 13 призлы урын яуладылар. 2009-2010 нчы уку елы белән чагыштырсак, ул дәвердә призерлар саны 5 кенә укучы иде.

Олимпиадаларда катнашуның соңгы 3 ел эчендәге күрсәткечләре

Уку елы	Призлы урыннар саны	Укыту оешмалары
2015-2016	21	Гимназияләр №№1,2,13,32, Каенлы мәктәбе, Кама Аланы №2, лицей-интернат №24, лицей 35, №№ 5, 12, 33 нче мәктәпләр
2016-2017	19	Гимназияләр №№1,2,13,32, Каенлы мәктәбе, лицей-интернат №24, лицей 35, №№ 5, 19, 33 нче мәктәпләр
2017-2018	13	Гимназияләр №1,2, 13, 32; лицей №24, 35; Каенлы мәктәбе

Татар теленең статусын күтәрү максатыннан, 2012 нче елдан башлап, ТР М һ ФМ Халыкара олимпиада үткәрә. 2017-2018 нче уку елында йомгаклау сынавына районыбызның 7 укучысы чакырылды, 1 нче гимназиянең 1 укучысы лауреат булу дәрәҗәсенә иреште.

2018 нче елның 25 нче апрелендә Муса Җәлил исемендәге Татар дәүләт опера һәм балет академия театрында яшь язучыларның Бөтенрәсәй “Илһам” бәйгесе җиңүчеләрен бүләкләү тантанасы булды. Әлеге чара татар телен, әдәбиятын, мәдәниятен саклау һәм үстерү, укучыларда әдәбиятка, сәнгатькә кызыксыну уяту, әдәби иҗатка сәләте булган яшьләрне ачыклау, барлау, яшь язучыларны таныту, осталыкларын үстерергә ярдәм итү максатыннан, Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгы, Язучылар берлеге, Казан федераль университеты белән берлектә оештырыла. Бүләкләү тантанасында 27 нче һәм Югары Чаллы мәктәпләрендә укучылар катнашты. 27 нче мәктәп укучысы Гыймранова Диләрә 2 урынга лаек булды, Югары Чаллы мәктәбе укучысы Нәфыйкова Рания бәйгенең лауреаты булу дәрәҗәсенә иреште.

Татар теленнән Халыкара олимпиада күрсәткечләре

Уку елы	Призлы урыннар саны	Уку йорты	Укучы	Педагог
2015-2016	2	2 нче гимназия	Хәсәншина Ләйлә (2 нче урын), Сабирова Ләйсән (3 нче урын)	ЗариповаА.Г., Шәймөхәммәтова Ф.М.
2016-2017	1	35 нче лицей	Андрющенко Елена (лауреат)	Хуҗанбердиева Ч.Т.
2017-2018	1	1 нче гимназия	Сөнгатуллина Фәридә (лауреат)	Сөнгатуллина Л.М.

Әдәбият өлкәсендә яшь талантларны үстерү, аларга беренче адымнарын ясарга ярдәм итү - милли мәгарифнең бурычы. Шул максаттан, шәһәребездә 1998 нче елдан бирле Р.И. Вәлиев премиясенә яшь язучылар бәйгесе үткәрелеп килә. 20 ел эчендә каләм тибрәтүчеләр бәйгесендә 1781 укучы катнашты. 2017-2018 нче уку елында жюри әгъзалары игътибарына 44 эш кабул ителде. Җиңүчеләрне “Кама таңнары” әдәби берләшмәсе әгъзалары составындагы мәртәбәле жюри билгеләде. Май аенда И.Х. Садыков исемендәге иҗат Сараенда бәйгенең бүләкләү тантанасы оештырылачак. Тантанада шагыйрь, җәмәгать эшлеклесе Р.И. Вәлиев шәхсән үзе дә катнашачак.

Татар халык, классик, заман җырларын популярлаштыру, сәләтле балаларны ачыклау һәм аларның үсеше өчен шартлар тудыру, татар теленә, татар халкының композиторларына, шагыйрьләренә һәм аларның әсәрләренә карата мәхәббәт тәрбияләү максатыннан, ел саен шәһәребездә Бөтендөнья татар конгрессы ярдәме белән 10 ел дәверендә “Көйле, моңлы татар җыры” бәйгесе үткәрелә. Җыр бәйгесендә һәр ел меңнән артык бала катнаша. 2017-2018 нче уку елында 1022 укучы катнашты. Сайлап алу турында уңай нәтиҗәләргә ирешкән хор коллективлары, ансамбльләр йомгаклау кичәсенә чакырыла, Бөтендөнья татар конгрессының Түбән Кама бүлеге рәисе Р.М. Ганиев тарафыннан тантаналы рәвештә бүләкләнә. Әйтергә кирәк, “Көйле, моңлы татар җыры” бәйгесендә катнашу белем бирү оешмалары өчен зур стимул булып тора. Җиңү бәхетенә ирешкән мәктәпләр акчалата бирелгән премия хисабына милли костюмнар тектерә. Алар, мәктәп күләмендә генә түгел, муниципаль дәрәҗәдә үткәрелә торган чараларның йөзе булып тора.

Тел һәм әдәбиятны саклау һәм үстерү максатыннан ТР һәм Түбән Кама муниципаль районы җирлегендә 18 ел дәвамында Туган тел көнен билгеләп үтү матур традициягә әйләнде. Февраль аенда, нәкъ менә 21 нче февральдә бөтен дөньяда Халыкара туган тел көне билгеләп үтелә бит.

Шунысын да әйтергә кирәк, Түбән Кама муниципаль районында төрле милләт халыкларының 33 вәкиле яши. Аларның балалары шәһәр һәм район мәктәпләрендә белем ала. Чараларның максаты – укучыларда туган телне өйрәнүгә кызыксыну уяту, туган телне саклауның әһәмиятен төшендерү, үз халкыңның традицияләре һәм мәдәниятенә хөрмәт белән карау, телләр өйрәнү аша төрле халыкларның мәдәниятләре белән танышу, аралашу күнекмәләре формалаштыру.

Туган тел декадасын үткәрүгә бәйле рәвештә педагоглар алдына түбәндәге бурычлар куела:

- туган телне өйрәнүгә кызыксынуны арттыру;
- төрле чараларның югары методик дәрәҗәдә үткәрелүенә ирешү;
- белем һәм тәрбия бирү бурычларын тормышка ашыруда укучыларның яшь үзенчәлекләрен истә тотып эш итү;
- педагогик осталыкны үстерү;
- дәресләрдә һәм сыйныфтан тыш чараларда укучыларда югары рухи- әхлакый сыйфатлар формалаштыру;
- иҗади потенциалны үстерү аша укучыларда үз-үзенә ышаныч, тормышка ачык караш булдыруга омтылу.

Ел саен гыйнвар ае башында һәр уку йорты Туган телләр декадасын үткәрү планын тәкъдим итә. Әлеге чараларның күбесе Түбән Кама муниципаль районы башлыгы И.Р.Метшин раслаган муниципаль планга кертелә. Быел да Түбән Кама муниципаль районы Башкарма комитеты белән берлектә гомуми план төзелде, монда мәктәп һәм һөнәри белем бирү уку йортларының иң яхшы дип табылган чаралары да кертелде. Барлыгы 86 чара тәкъдим ителде.

Күп мәктәпләрдә Туган телләр декадасы ачылуга багышланган тантаналы линейкалар, сыйныф сәгатьләре, ачык дәресләр үткәрелде. Белем бирү оешмалары туган тел турында бөек кешеләр әйткән сүзләр, афоризмнар, “Туган телгә Гимн”, “Туган телем – иркә гөлем” һ.б темаларга чыгарылган стена газеталары белән бизәлде.

Халыклар дуслыгы фестивален үткәрү төрле милләт укучыларын берләштерергә ярдәм итә. 15, 16нчы февральдә 25нче гимназиядә һәм 35нче лицейда ел саен үткәрелә торган Дуслык фестивале булып узды. 5-11нче сыйныф укучылары арасыннан төрле милләт вәкилләренең 12 коллективы чыгыш ясады. Алар арасында рус, татар, чуваш, үзбәк, таҗик, әрмән, удмурт һәм башка милләт вәкилләре урын алдылар. Үсеп килүче яшь буын үзенең туган телен, мәдәниятен, үткәнен белергә тиеш. Шуңа күрә дә, аларда туган халыкка, туган төбәккә мәхәббәт, халыкның үткәненә ихтирам, бөек шәхесләр иҗаты белән кызыксыну кебек сыйфатлар тәрбияләү зарур.

Туган телләрне, милли мәдәниятләрне саклап калу һәм үстерү өчен, милләтара мөнәсәбәтләрне ләззәтләндереп, гражданлык бердәмлеген һәм илнең бөтенлеген тәэмин итүне, әйдәп баручы звено булып, мәгариф системасы тора. Балаларда милли горурлык

тәрбияләүнең иң мөһим чарасы булып, пропагандалау, традицион мәдәният, танылган язучылар тора. Шәһәр мәктәпләрендә шагыйрь М.Җәлилгә, язучы Гаяз Исхакыйга, шагыйрә Әлфирә Фәтхетдиновага багышлап әдәби кичәләр, “Кама таңнары” әдәби берләшмәсенең язучылары белән әдәби очрашулар узды.

Белгәнебезчә, 2018 нче елда бөек рус язучысы Л.Н. Толстойның тууына 190 ел булды. Мәшһүр язучы иҗатының йогынтысы рус һәм дөнья әдәбиятына бихисап. Шулай ук Толстойларның гаилә тарихы Казан белән бәйле. Киң җәмәгатьчелек игътибарын мәдәният һәм тел белеме үсешенә җәлеп итү максатыннан 2018 нче ел Л.Н. Толстой елы дип игълан ителде. Декада көннәрендә язучыга багышлап күп кенә чаралар үткәрелде. Аларның кайберләрен генә санап китәбез: тантаналы линейкалар, стена газеталары, сәнгатьле уку, сыйныф сәгатьләре, әдәби кунакханә һ.б.

Мәктәпләрнең иҗади коллективлары үзләренең осталыкларын җыр һәм бию жанрында күрсәттеләр. Белем бирү оешмаларының һәрберсендә диярлек конкурслар үтте. Анда шәһәрнең төрле милли – мәдәни берләшмәләре катнашты. Бу конкурсларны үткәрүдә Халыклар дуслыгы йортының да өлеше бик зур. Без Халыклар дуслыгы йорты белән инде берничә ел эшләп киләбез. Анда мәктәп укучылары еш кына төрле чараларга чакырылалар.

Сәләтле балаларны билгеләү максатыннан башлангыч һәм урта звенолар арасында “Минем Татарстаным”, “Туган ягымны яратам”, “Туган ягым – яшел бишек” темаларына рәсем конкурслары игълан ителде.

Шулай ук, яраткан милли халык ашлары турында әйтмәү мөмкин түгел. Биредә балалар турыдан-туры теге яки бу халыкның культурасы һәм традицияләре белән танышып кына түгел, ә үзләре яраткан ризыкларның тәмен дә татып карыйлар.

Туган телне саклап калу һәм үстерү, яшьләр арасында тирәнтен уйланылган, күпкырлы эшне таләп итә. Мәктәп һәм шәһәр китапханәчеләре Туган тел көненә багышланган тематик китап күргәзмәләре, шулай ук, “Татарстан язучылары - балаларга", Туган тел сандыгы”, “Без сине саклыйбыз, “Рус теле, бөек рус сүзе” дигән китапханә дәресләре уздырдылар. СПО студентлары, Туган тел декадасында, музейларга экскурсиягә баруны актив оештырдылар.

20 нче февральдә 34нче номерлы чуваш гимназиясендә регионара “Нәрсә? Кайда? Кайчан?” фикерләү сәләтен үстерүче (интеллектуаль) уен үткәрелде. Биредә Аксубай районыннан “Савгач”, Бөгелмә районыннан “Наратлы”, Чирмешән районыннан “Иске Элмәле” һәм “Ивашкино” урта мәктәпләре, Түбән Камадан 34нче интернат-гимназиясе һәм И.Н. Ульянов исемендәге Чуваш дәүләт университетының рус һәм чуваш филология һәм журналистика факультеты студентлары командалары катнашты. Уен туган телләр көненә, Л.Н.Толстой һәм Волонтерлар елына, чуваш мәгърифәтчесе И.Я.Яковлевның юбилеена багышланган иде. Бәйрәм дәвамында И.Н. Ульянов исемендәге Чуваш дәүләт университеты укытучылары, чуваш шагыйре, якташыбыз Михаил Краснов кебек кунаклар тарафыннан ясалган чыгышлар чуваш телендә яңгырады.

Телне саклау – бик мөһим мәсьәлә. Ана теле бала өчен иң газиз тел ул. Туган телләр декадасын уздыруда иң актив катнашучылар - укучыларның әти-әниләре.

Туган телләр декадасын тәмамлаганда, Түбән Кама МР оешмаларының барсында да бердәм туган телләр көне үткәрелә. Бәйрәмгә укучыларның әти-әниләре, милли - мәдәни оешма, Аксакаллар шурасы вәкилләре чакырыла.

22нче февральдә Туган телләр декадасы тәмамлана. Барлык уздырылган чаралар Инстаграмм социаль челтәрләрендә, белем бирү оешмаларының сайтларында яктыртылды. Икетеллелекне саклау максатыннан, иң әһәмиятле чаралар ике дәүләт телендә дә рәсмиләштерелде.

Барлык Туган телләр декадасында катнашучылар да телнең милли мәдәниятне чагылдыручы корал, рухи һәм матди мирасыбызны үстерүдә һәм саклауда төп корал булып торуы турында уйланганнардыр, мөгаен.

Һәр халыкның теле үзенчәлекле, милләтнең менталитетын һәм гореф-гадәтләрен чагылдырган үзенчәлекле төсмергә ия.

ТР М һ ФМ алдынгы укытучыларны барлау өлкәсендә колачлы эш алып бара. Соңгы 2 елда укытучыларның һөнәри үсешен тәэмин итү грантлары буенча бәйгедә татар теле укытучылары актив катнашты.

2016-2017 нче уку елында ТР М h ФМ гранты ияләре турында мәгълүмат

Түбән Кама МР Башлыгы гранты	Өлкән укытучы	Укытучы-мастер	Укытучы-эксперт
1	2	2	3

Һөнәри бәйгеләрдә катнашу – педагогларның һөнәри үсеш дәрәҗәсен билгеләүче өлге булып тора. Шундыйларның берсе – туган тел укытучыларының Бөтенрәсәй “Туган тел” мастер-класслары бәйгесе. Агымдагы уку елында 14 нче лицейның татар теле һәм әдәбияты укытучысы Мифтахова Эльмира Флүр кызы номинациядә җиңүче дип табылды.

Хәзерге үзгәрешләр заманында, күп өлкәләрдә яңалыклар туып торганда, заман укытучысына үз профессиональ дәрәҗәсен үстерү өстендә өзлексез эшләргә туры килә. Бәйгеләрдә катнашулардан тыш, татар теле һәм әдәбияты укытучыларының күпчелеге үзбелемнәрен күтәрү өстендә актив эш алып баралар, матбугат битләрендә эш тәҗрибәләре белән уртаклашалар. 3 ел дәвамында укытучылар “Мәгариф”, “Гаилә һәм мәктәп”, “Мәгариф. Татар теле” журналларына альтернатив язылуда актив катнашалар. Бу эш 13 нче гимназия, 5, 20, 21 нче мәктәпләр нигезендә оештырыла.

Шулай итеп, түбәндәге нәтиҗәгә килергә мөмкин: 28 ел эчендә укучылар һәм әти-әниләр тарафыннан татар теленә мөнәсәбәт уңай якка үзгәрде, укыту сыйфаты күтәрелде, алдынгы технологияләргә таянып укыту сәбәпле, татар теле дәресләренең эчтәлеге яңарды һәм укучыларда тел белән кызыксыну артты.

2017 нче елның 20 нче июлендә Россия Федерациясе Президенты Владимир Путин Йошкар-Оладагы чыгышында регионнарда милли телләрне, шул исәптән милли дәүләт телен дә мәктәпләрдә ирекле укыту кирәклеге турында әйтте һәм: “Кадерле дуслар, шуны исегезгә төшерергә телим: рус теле безнең өчен – дәүләт теле, халыкара аралашу теле һәм аны бернинди тел белән дә алыштырып булмый. Ул безнең күпмилләтле ил өчен табигый рухи нигез. Аны һәркем белергә тиеш”-, дип белдерде. Президент В.В. Путин Генераль прокуратурага милли телләрне теләк буенча өйрәнү мәсьәләсен тикшерүне йөкләде һәм төбәк җитәкчеләренә бу мәсьәләгә игътибар итәргә кушты. Бу белдерүдән соң, 2017 нче елның октябрь аеннан башлап, мәктәпләрдә татар телен укыту буенча Россиядә мәгариф өлкәсендә күзәтчелек учреждениесе (Рособрнадзор) белән бергә прокуратура тикшерүләре башланды. Алар фикеренчә, республика мәктәпләрендә рус теле тиешле күләмдә укытылмаган. Региональ прокуратура тарафыннан республика мәктәпләре алдына татар телен мәҗбүри укытуны тыю һәм факультатив дәресләргә генә калдыру таләпләре куела башлады. Шунлыктан мәктәпләр укыту планнарына төзәтмәләр кертергә мәҗбүр булды: татар теле “Туган тел һәм туган әдәбият” предметы белән алыштырылды һәм укучыларның нинди туган телне өйрәнәчәген хәл итү әти-әниләр ихтыярына тапшырылды.

2017-2018 нче уку елының 2 нче чиреге башыннан үткәрелгән чаралар нәтиҗәсендә, ТР мәктәпләренең барысында да укыту планнарына үзгәрешләр кертелде, “Татар теле һәм әдәбияты” предметы “Туган тел һәм туган әдәбият” статусына үзгәртелде. Шул рәвешле, 51 % укучы -татар телен, 48 % - рус телен, 1% чуваш телен туган тел буларак өйрәнү өчен сайлады. Укыту планындагы үзгәрешләр татар теле һәм әдәбияты укытучыларының укыту сәгатьләре күләменең кимүенә китерде.

Уку елы башына район күләмендә 305 татар теле һәм әдәбияты укытучысы исәпләнде. 224 педагог (73,4%) югары яки беренче квалификацион категориягә ия.

Татар теле һәм әдәбияты укытучылары турында соңгы 3 ел эчендәге мәгълүмат

Уку елы	Барлыгы	Югары кв. категория	I кв. категория	СЗД
2015/2016	313	44 (16%)	192 (61,3%)	77 (24%)
2016/2017	318	38 (12%)	201 (63,2%)	74 (23%)

2017/2018	305	33 (10,8%)	191 (62,6%)	81 (26,5)

Татар теле һәм әдәбияты укытучыларының укыту сәгатьләре күләменең кимүе сәбәпле, ТР М һәм ФМ тарафыннан укытучылар өчен төрле юнәлешләр буенча яңадан әзерләү курслары оештыру карары кабул ителде. Бүгенге көндә 137 (45%) укытучы "Башлангыч мәктәп", "Мәктәпкәчә белем алу" юнәлешләре буенча укуларын тәмамлап килә. Аларның уртача яше 37-50 яшь тәшкил итә.

Татар теле һәм әдәбияты укытучыларының яшь категориясе

30 яшькә кадәр	30-40 яшь	40-50 яшь	50-60 яшь	60 тан югары
22	69	118	86	7

Теләсә нинди фәнгә мәхәббәт, аны тирәнтен өйрәнергә омтылыш иң элек бу фәннән белем бирүче укытучыдан башлана. Балаларда туган телне өйрәнүгә омтылыш, кызыксындыру тудыру - бүгенге көн кадагында торган төп максат. Оста укытучы, укучының теге яки өлкәдәге кызыксынуларын күреп, ачып, аны тагын да үстерә ала. Татар теле һәм әдәбияты укытуның нәтиҗәлелеген арттыру, укыту методикасын камилләштерү – бердәм көч белән генә хәл ителә ала торган мәсьәлә. 2016-2017 нче уку елында "Татар теле - яраткан предметым" дип аталган муниципаль проект эшләнде. Мәгариф идарәсе тарафыннан 31 нче мәктәп җирлегендә татар теле һәм әдәбияты укытучыларын Ә.З. Рәхимовның иҗади үсеш технологиясенә өйрәтү буенча педагогик остаханә ачу карары кабул ителде. Аның җитәкчесе итеп, татар теле һәм әдәбияты укытучысы, акмеолог Р.А. Шәйхетдинова билгеләнде. Укытучы педагогик остаханәнең планын төзеде, Түбән Кама МР ның татар теле һәм әдәбияты укытучыларыннан торган иҗади төркем оештырылды. Остаханәнең эшчәнлеге нәтиҗәсе буларак, Яр Чаллы педагогик университеты галимнәре белән берлектә оештырылган республика семинары узды. 2017-2018 нче уку елында татар теле һәм әдәбияты укытуны камилләштерү буенча төзелгән "Юл картасы" (№431, 26.09.2017); Ә.З. Рәхимов технологиясенә таянып укыту торышын тикшерү буенча мәгариф идарәсе боерыгы (№460, 12.10.2017) һәм "Татар теле - яраткан предметым" дип аталган муниципаль проектны гамәлгә ашыру нигезендә, 2017 нче елның 18 нче октябреннан 21 нче декабрена кадәр Ә.З. Рәхимовның иҗади үсеш технологиясен куллану буенча укулар үткән укытучыларның эшчәнлеген тикшерү оештырылды. Тикшерү барышында 1, 2, 13, 22, 25 нче гимназияләрдә, 14, 35 нче лицейда; 6, 21 нче мәктәптә - дәресләр, 3, 9, 15, 16, 20, 26, 27, Кама Аланының 1, 2 нче мәктәпләреннән тәкъдим ителгән видеодәресләр каралды. 2018 нче елның 11 нче маенда 6 нчы мәктәп җирлегендә татар теле һәм әдәбияты укытучыларының мәктәп методик берләшмәләре җитәкчеләренең утырышы булды. Монда Түбән Кама МР да Ә.З. Рәхимов технологиясен гамәлгә ашыру буенча тьюторлар билгеләнде.

Татар теле һәм әдәбияты укытучыларының педагогик компетентлыгын арттыру юнәлешендә Түбән Кама муниципаль районында колачлы эш алып барыла. Бигрәк тә ТР М һ ФМ тарафыннан рус телле балаларга татар телен өйрәтү методикасын камилләштерүгә зур игътибар бирелә. 2017–2018 нче уку елында 15 татар теле укытучысы методик сертификация буенча яңа проектта катнаша. Алар рус телле балаларны Валерия Мещерякова системасы буенча өйрәтә.

Әйтергә кирәк, яңа системаның үзенчәлеге шунда: башлангыч сыйныфларда рус телле балаларга татар теле өйрәтү ирекле уен формасында алып барыла. «Барлык балалар да татар телендә сөйләшеп китә алмый. Бу укыту методикасы белән бәйле. Дәреслекләр - укытучы

эшенең коралы гына, иң мөһиме – предметны өйрәтү методикасы, ягъни дәрес алымнар, метод һәм технологияләр куллану», – дип белдерә республика Мәгариф һәм фән министрлыгының өстәмә һөнәри белем бирүне үстерү бүлеге башлыгы Роза Шәяхмәтова. 19 нчы мәктәп җирлегендә һәр атна саен Яр Чаллы шәһәре тьюторлары әлеге системага өйрәтү буенча укулар оештыра. 2018 нче елның 23 нче мартында Р.Р. Нигъмәтуллина һәм В.Н. Мещерякова белән берлектә 27 нче мәктәп җирлегендә татар теле һәм әдәбияты укытучыларының республика семинары узды. Семинар эшчәнлегендә балалар бакчаларында татар теленә өйрәтүче тәрбиячеләр, Алабуга, Менделеевск, Яр Чаллы муниципаль районнарының милли мәгариф вәкилләре, тьюторлар катнашты. Әти-әниләрне кызыксындыру максатыннан, В.Н. Мещерякова системасына корылган дәрес фрагментлары күрсәтелде.

Моннан тыш, 4 укытучы “Сәлам” УМК апробациясендә катнаша.

Татар телен укыту буенча тьюторлар

№ п/п	**Ф.И.О.**	**Эш урыны**
В.Мещерякова системасы буенча укыту		
1	Ирназарова Л.Р.	5 нче мәктәп
2	Исмәгыйлева А.А.	5 нче мәктәп
3	Никитина А.Е.	10 нчы мәктәп
4	Нурмиева Р.Р.	10 нчы мәктәп
5	Галиева Р.Р.	11 нче мәктәп
6	Бәдретдинова Л.М.	11 нче мәктәп
7	Идрисова Г.М.	19 нчы мәктәп
8	Фәләхиева Ф.И.	19 нчы мәктәп
9	Сибгатуллина Г.Г.	27 нче мәктәп
10	Александрова А.И.	27 нче мәктәп
11	Шәймөхәмәтова Л.З.	29 нчы мәктәп
12	Мөбарәкшина Р.Р.	32 нче гимназия
13	Хәбибуллина Г.М.	Кызыл Чишмә мәктәбе
14	Каюмова Р.Ф.	33 нче мәктәп
15	Вәлиева А.Г.	9 нчы мәктәп
“Сәлам” УМКсын гамәлгә кертү		
3	Гайфуллина И.Р.	7 нче мәктәп
4	Галиева Л.Ф.	7 нче мәктәп
7	Хәнәфиева Л.Ф.	29нчы мәктәп
8	Тимергалиева А.М.	14нче лицей

Йомгак ясап шуны әйтәсе килә: Түбән Кама муниципаль районы мәгариф идарәсе милли мәгариф торышын үстерүгә һәм “Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында башка телләрне саклау, өйрәнү һәм үстерү” программасын тормышка ашыруга зур җаваплык белән карый. Укыту программаларындагы үзгәрешләр һәм татар телен укыту күләме кимүенә карамастан, туган телебезнең торышы, аны саклап калу һәм үстерү, халкыбызның иң күркәм сыйфатларын кулланып, балаларга тәрбия бирүдә тырышлык күрсәтү, башка милләт вәкилләре белән дус һәм тату яшәүне тәэмин итүдә максатчан эш алып барыла.

В.Н. МЕЩЕРЯКОВА АВТОРЛЫК СИСТЕМАСЫНЫҢ ҮЗЕНЧӘЛЕКЛӘРЕ

Сибгатуллина Гөлчәчәк Гайнетдин кызы,
Александрова Алсу Исмәгыйль кызы,
МБББУ "27 нче урта мәктәп" татар теле һәм әдәбияты укытучылары

Бүгенге көндә татар теле һәм әдәбияты укытучыларын телебезнең язмышы бик борчый. Беркемгә дә сер түгел: бүген телебезнең хәле мактанырлык түгел, татар телен белү дәрәҗәсе түбән булган балалар саны арта. Моңа төп сәбәп – ихтыяҗның кими баруыдыр. Кайбер ата-аналарның, балаларның да телне укытуга карашлары бик уңай түгел. Шулай да бирешергә исәп юк. Телебезне саклап калу, балаларның татар телен өйрәнүгә кызыксынуын үстерү өчен, яңа алымнар эзлибез, яңа педагогик технологияләрне өйрәнеп, укыту-тәрбия эшенә кертергә тырышабыз. Башка милләт балаларында татар телен өйрәнүгә кызыксынуларын арттыру максатыннан, 2016-2017 уку елыннан «Татарстан Республикасы мәктәпләренең рус телле төркемнәрендә эшләүче татар теле укытучыларын методик сертификатлаштыру» проекты гамәлгә ашырыла башлады. Шул уңайдан без ике укытучы быелгы уку елында рус телле беренче сыйныф укучыларын В. Н.Мещерякова авторлык системасы буенча укыта башладык. Нәтиҗәсе куанырлык: балаларда телгә кызыксыну артты, дәресләр кызыграк уза, үзебез дә җанланыбрак эшли башладык.

В.Н. Мещерякова авторлык системасының төп максатларының берсе – мәктәптә татар телен предмет буларак өйрәнүгә карата киеренкелекне киметү, уңай булмаган фикер-мөнәсәбәтләрне юкка чыгару, йомшарту.

Икенче максат – рус телле балаларны татарча сөйләшергә өйрәтү, сөйләмгә чыгару, икенче төрле әйткәндә, коммуникатив компетенцияләрне булдыру. Ул татар телен уку-укытуда хәл ителмәгән үзәк проблемаларның берсе – рус төркемнәрендә татар телен өйрәнүгә каралган сәгатьләр санының гамәли нәтиҗәләр белән туры килмәвенә бәйле.

Әлеге методика авторы баланы башта сөйләмгә, аннан гына тел үзенчәлекләренә өйрәтү кирәк дигән фикерне яклый. Шуңа күрә башлангыч этапта лексиканы өйрәтүгә зур өстенлек бирелә, ә язу юк дәрәҗәсендә.

Методиканың традицион системадан аермалы яклары күп. Дәрес тулысынча уенга корылган. Өстәвенә, алар төрледән-төрле һәм игътибарны, коммуникатив күнекмәләрне үстерүгә юнәлдерелгән.

Система психологик киеренкелек тудырмыйча, димәк, тел барьерын булдырмыйча укыту мөмкинлеге концепциясенә корылган һәм эзлекле рәвештә тыңлап аңлау – сөйләү – уку – язу – тел анализы аша сөйләм күнекмәләрен үстерүне күздә тота. Монда балаларның яшь һәм психофизиологик үзенчәлекләре бик нык исәпкә алынган. Ул да булса:

1) тел өйрәнүдә табигыйлеккә таяну;
2) ишетеп аңлау (аудирование);
3) психологик рәхәтлек;
4) тел мохитенә чумдыру;
5) чит телне өйрәнүне баланың шәхси үсешенә, иҗади сәләтен ачуга юнәлтү.

Нәрсә ул табигыйлеккә таяну? Ул – балаларның 9-10 яшькә кадәр предметларны, төрле образларны инстинктив рәвештә кабул итү, истә калдыру сәләтенә таяну. Бала үз туган телендә кечкенәдән үк ничек сөйләшергә өйрәнсә, шул рәвешле чит телне дә отып ала. Балаларның баш миендә, үзләштерелергә тиешле калыпларны кабат-кабат тыңлау, ягъни аудирование аша, өйрәнелә торган телнең төп структурасы-образы тудырыла. Ни рәвешле? 9 яшькә хәтле сөйләм механизмы сыгылмалы, шуңа күрә табигый, ягъни кат-кат ишетү аша, тел образын тудыру юлын сайларга кирәк. Ятлату, мәҗбүр итү, бер телдән икенче телгә турыдан-туры тәрҗемә итүгә дә юл куелмый. Кечкенә баланы, мәҗбүр итмичә, ничек сөйләмгә чыгарырга? Әлбәттә, уен аша. Чөнки уен – бу яшьтәге баланың төп эшчәнлеге ул.

Дәрестә уңайлы, рәхәт атмосфера тудыру бик мөһим. Дәрескә балалар теләп йөрергә тиеш. Дәрестә киеренкелек булмасын өчен, тоташ төрле-төрле уеннарны алыштырып торабыз, сөйләм тән, кул, йөз хәрәкәтләре белән бергә аралаштырып барыла. Төп дәрес тибы – ул сөйләм телен үстерү дәресе, ә төп дәрес формасы – уен. Ул уку дәресләре һәм кереш дәрес, контроль дәресләр белән аралашып барыла.

Уку дәресләрендә без җырлыйбыз, келәмгә түгәрәкләнеп утырып, лото, домино уйныйбыз; кереш дәрестә аудиодәрес тыңлыйбыз, кайбер уеннарны уйнап карыйбыз; контроль дәрестә укучылар эш дәфтәрендә эшли: рәсем ясыйлар, рәсемнәрне төрле буяуларга буйыйлар, бераз язалар. Эшләрне папкага җыеп, уку елы ахырында әти-әниләре белән бергә балалар китапчыклар тегә.

Укытучының ялгыш җавап биргән укучының хатасына мөнәсәбәт белдерүе дә без гадәтләнгәннән аерылып тора. “Юк, дөрес түгел, утыр,” – дигән сүзләр юк.

Дәрестә берничә кагыйдәнең үтәлүе мәҗбүри. Беренче кагыйдә: татарча гына сөйләшү. 4 нче дәрестән башлап, укучылар өчен “рус теле ябыла”. Баштагы 3-4 атнада укытучы әле рус теленә мөрәҗәгать итә, чөнки яңа уеннарның кагыйдәләрен аңлатырга кирәк була. Рус телен дәрестә куллану акрынлап кими бара һәм 2 нче чиректә без инде тулысынча татар теленә күчәбез.

Тел мохитенә чумдыру ничек башкарыла? Беренчесе – ул татарча гына сөйләшү ихтыяҗын тудыру. Уенда катнашу өчен татарча ниндидер сүз әйтү кирәк. Һәм дәрестә русча сөйләшмәү таләбе дә эшли. Ә ничек сүз мәгънәсен җиткерергә соң? Моның өчен без күрсәтмәлелеккә басым ясыйбыз. Ул - рәсемнәр, уенчыклар да, тән, кул, йөз хәрәкәтләре дә. Аңлашу өчен, тел образын тудыру өчен бик кирәкле аралашу элементлары. Шуңа күрә ниндидер сүзне яки структураны хәрәкәт белән күрсәтәбез. Сүз, предмет, төшенчәләрне күрсәтү уңайсыз булган очракта,рәсем яки уенчык кулланабыз.

Сөйләм телен үстерү курсында укучыларның шәхси үсеше өчен шартлар тудыруга да әһәмият бирелә. Балаларда уеннан укуга күчү активлыгы формалаштырыла. Алар курыкмыйча такта янына чыгарга, төркем белән идарә итәргә өйрәнәләр. Даими рәвештә төрле рольләргә кереп уйнау (мәсәлән, сатучы, кибетче, укытучы һ.б.) социальләшүгә, ягъни төрле җәмгыяви структураларга кереп, шәхеснең продуктив үсешенә йогынты ясый.

Дәвамчанык һәм материалның гел кабатланып торуы материалның горизонталь тематик планлаштыруында чагылыш таба. Телнең теләсә кайсы берәмлеге, сөйләм структурасы өч этаптан тора: ишетү, камилләштерү, ныгыту. Шул рәвешле, өйрәнгән материал кыска хәтердән озын хәтергә күчә, онытылып калмый.

Дәрес структурасы укучыларның эчке һәм тышкы активлыкларын саклануны куздә тотарга, ягъни һәр ике категория дә дәрестә үзләрен җайлы итеп хис итәргә тиеш булалар.

В.Н. Мещерякова системасындагы лексик берәмлекләр, сөйләм структуралары шулай итеп сайланган ки, алар көндәлек тормышта да һәм сөйләмдә дә иркен кулланырлык.

МИНЕМ, СИНЕҢ, АНЫҢ АЛМАШЛЫКЛАРЫН КУЛЛАНУНЫ СӨЙЛӘМДӘ НЫГЫТУ

Сибгатуллина Гөлчәчәк Гайнетдин кызы,
Александрова Алсу Исмәгыйль кызы,
МБББУ “27 нче урта мәктәп” татар теле һәм әдәбияты укытучылары

1 нче сыйныф, рус төркеме

Максатлар:

1. Минем, синең, аның алмашлыкларын куллануны сөйләмдә ныгыту.
2. Сорау кую ысулларын һәм дөрес җавап бирә белү күнекмәләрен камилләштерү, тартым кушымчалары турында белгәннәрне ныгыту.
3. Әти-әнигә, гаилә әгъзаларына ихтирам тәрбияләү.

Эш формалары: индивидуаль, парларда, төркемләп, фронталь.

Дәреснең тибы: катнаш.

Җиһазлау: рәсемнәр, пиктограммалар, уенчыклар.

Дәрес барышы:

I. Психологик уңай халәт булдыру.

– Исәнмесез, балалар!

– Исәнмесез!

– Безнең бүлмәбез чистамы?

– Әйе, чиста.

– Минем урындыгым чиста, яхшы, яңа. Ә синең урындыгың чистамы?

– Әйе, чиста.

– Минем урындыгым чиста, ә синең урындыгың чиста түгел. Гафу ит!

Менә чиста урындык. Ал.

– Хәлләрегез ничек?

– Яхшы. Ә сезнең хәлләрегез ничек?

– Минем дә хәлләрем яхшы. Укучылар, дәресне башлыйбыз.

II. Белемнәрне актуальләштерү.

– Әйдәгез, “телефон–телефон” уйныйбыз! Бу нинди номер?

– 14, 17, 19.

– Номерны сорагыз!

– Миңа 15–16–17 номерын бирегез, зинһар. (Укытучы укучыларга номерлар тарата)

– Арина, хәзер син авыру бала. Бу синең гаиләң. Синең гаиләң дусмы?

– Әйе!

– Монда ят. Йокла! Син авырыйсың. Ә мин сиңа сәлам әйтәм. Менә, телефон номерлары. (Укытучы телефон номерларын ала һәм теләсә кайсы бер номерны укый. Әгәр “абонент” җавап бирмәсә, укытучы: “Элемтә начар, телефон җавап бирми. Әйдәгез, тагын шалтыратабыз”,– ди һәм шул ук номерны ачыграк һәм әкренрәк әйтә.)

– Алло!
– Алло! Исәнмесез!
– Исәнмесез!
– Мин Лилия апа, Аринаның укытучысы. Ә сез кем?
– Ә мин Аринаның әнисе.
– Арина өйдәме?
– Өйдә.
– Трубканы Аринага бирегез әле, зинһар (Әни–бала трубканы “авыру” балага бирә). Исәнме, Арина! Синең хәлләрең ничек? Яхшымы?
– Яхшы түгел.
– Мәктәпкә киләсеңме?
– Юк!
– Сиңа балалар сәлам әйтәләр.
– Рәхмәт.
– Ә син балаларга сәлам әйтәсеңме?
– Мин дә сәлам әйтәм.
– Рәхмәт! Әниеңә дә, әтиеңә дә сәлам әйт. Сау бул, Арина!
– Сау булыгыз!

Тактада ө,е хәрефләре төшереп калдырылган сүзләр: өч, төлке, муен, өй, өстәл, итек. Укучыларның кулында әлеге хәрефләр язылган карталар. Балалар дөрес хәрефне күтәрәләр һәм бергә укыйлар, хәрәкәтләр ярдәмендә әлеге сүзләрне күрсәтәләр.

Укучылар, әйдәгез, уен уйныйбыз! Безнең кабинетыбыз җылымы, салкынмы? (зур–кечкенә, чиста–пычрак, начар–яхшы, матур–ямьсез) Шкаф (тәрәзә, парта, ишек, өстәл, урындык, такта, сәгать) кайда?

– Менә, шкаф.
– Пыяла кайда бар?
– Шкафта (лампада, күзлектә, рәсемдә, сәгатьтә) дә бар.
– Синең өйдә ничә бүлмә бар? Алар нинди? Аерма бармы? Ә зур бүлмәдә нәрсә бар? Тегендә нәрсә бар?
– Тегендә шкаф бар.
– Бүлмәдә шкаф бар. Тегендә тагын нәрсә бар?

III. Әңгәмә. Уку мәсьәләсен кую.

1. Пиктограммалар салынган сумка; пиктограммалар, укучылар укый алсыннар өчен, язулы якларын өскә каратып куелган. Кием, җиһаз, хайваннар, кошлар һәм башка кирәкле рәсемнәр.

– Монда ничә рәсем бар?
– Күп!
– Бу сумкага нәрсәләрне салабыз?
– Бу сумкага киемнәрне, кошларны, хайваннарны салабыз. Бу – шкаф. Ул – җиһаз.

(Укытучы рәсемнәрне тиешле сумкага салып бара).

– Кирилл, хәзер син сал.
– Бу – куян. Ул – хайван. (Балалар бөтен рәсемнәрне дә тиешле сумкаларга бүлеп урнаштыралар).

2. “Куян–бүре” уены.

3. “Генерал” уены. Вика, монда кил! Вика, хәзер син солдат, ә мин генерал. Мин сиңа команда бирәм, ә син “Тыңлыйм, иптәш генерал!”– дип әйт.

Мин сиңа “Шулай ит,” – дип әйтәм, ә син команданы үтә.

– Йокла! Шулай ит! Бар! Йөгер! Сикер! Тор! Юын! Киен! Яз! Укы! Аша! Эч! Алай итмә! Ела!

4. (Бичура, кулына сумка тоткан. Сумкада гаилә темасына рәсемнәр). Балалар, тыңлагыз! Ишетәсезме? Кемдер тегендә кыштыр-кыштыр килә. Карагыз! Күрәсезме? Бу кем? Син кем?

– Әйтмим, бел!

– Син куянмы?
– Юк, мин куян түгел.
– Син Шүрәлеме?
– Юк, мин Шүрәле түгел.
– Белмим, әйт!
– Әйтмим!
– Әйт, әле зинһар! (Сорауны дөрес итеп биргән укучының колагына – Мин Бичура! – дип әйтә). Ә сезнең исемегез ничек?
(Укучылар хор белән һәркайсы үзенең исемен әйтә).
– Әйдәгез, дус булабыз! (Бер–берсенең кулларын кысышалар.) Әйдә, дус булабыз!
– Әйдә!
– Хәзер без дуслар!
– Ә хәзер, әйдәгез уйныйбыз!
5. Бичура:
– Синең бу чалбарың шундый матур, ә синең тагын бер чалбарың бармы? Ул өйдәме? Ул нинди? Синең ничә чалбарың бар? Аның өч чалбары бар! (Берничә бала белән киемнәр турында сөйләшәбез).
6. (Бичура өчен яңа пәлтә шкафта яшерелгән. Бичура елый)
– Нәрсә булды? Нигә елыйсың?
– Минем кием пычрак, ямьсез. Миңа чиста кием кирәк.
– Бездә пәлтә бар. Ул кайда? Мин әйтмим. Бел! Балалар, ә сез аңа булышыгыз!
– Өстәл!
– Ул өстәлдәме?
– Юк! Ул өстәлдә түгел.
– Шкаф!
– Ул шкафтамы?
– Әйе, ул шкафта. Менә, пәлтә, ул сиңа бүләк.
– Рәхмәт. Миңа бу пәлтә бик ошый!
7. (Бер яклы баскыч+секундларны күрсәтә торган сәгать яки секундомер+пиктограммалар: чиста, яңа, матур). Минем–синең киемең. (Баскычтан югарыга күтәрелеп, “5”ле билгесе алу өчен,үзенең һәм Бичураның киемен чагыштырып, укучы бер минут эчендә 5 җөмлә әйтергә тиеш. “4” билгесе алу өчен – дүрт җөмлә. Һәр бала да бу тема буенча билге алырга тиеш).
IV. Ныгыту.
1. (Сумка. Анда Бичураның гаиләсе рәсеме) Сумкада нәрсә бар?
– Бу минем гаиләм.
– Ә синең гаиләңдә кем бар?
– Әйтмим, бел!
– Синең әниең (әтиең, дәү әтиең, дәү әниең) бармы?
– Әйе! Минем әнием бар.
– Синең гаиләң дусмы?
– Әйе. Минем гаиләм дус. Ә сез дуслармы?
– Әйе! Без дуслар!
V. Рефлексия.
1. Кемнең борыны зур (кечкенә?)
– Минем!
– Кемнең чәче кыска?
– Минем чәчем кыска!
2. Әйдәгез, бармакларны саныйбыз! Бер, ике, өч, дүрт, биш, алты, җиде, сигез, тугыз, ун, унбер, унике, унөч, ундүрт, унбиш, уналты, унҗиде, унсигез, унтугыз, егерме.
VI.Йомгаклау.
Гафу итегез, балалар! Вакыт үтте. Дәрес бетте. Сау булыгыз!

РУС ТЕЛЛЕ УКУЧЫЛАРНЫ “СӘЛАМ!” УМКсы НИГЕЗЕНДӘ УКЫТУ

Хәнәфиева Ләйсән Файзехан кызы,
МБББУ “29 нчы урта мәктәп”
татар теле һәм әдәбияты укытучысы

Татарстанның Мәгариф һәм фән министрлыгы житәкчелегендә “Сәлам!” укыту-методик комплексы буенча апробация эше республика мәктәпләрендә киң колач җәйде. 2017-2018 нче уку елында Түбән Кама шәһәренең 29 нчы мәктәбе дә шушы апробация эшендә бик актив катнаша.

Рус телле укучыларны татарча иркен аралашырга өйрәтү максатыннан, мин шушы эшемне 1 нче г сыйныф укучылары белән башлап җибәрдем.

“Сәлам!” укыту-методик комплекты дәреслек, иҗади мөмкинлекләр биргән эш дәфтәре һәм укытучы китабыннан тора. Укытучыга дигән методик китапта дәрескә тәкъдимнәр, яшь үзенчәлекләренә туры килгән уеннар, кызыклы һәм мавыктыргыч күнегүләр тупланган. Әлбәттә, бу методик әсбап минем дәрескә әзерләнүемне бик күпкә җиңеләйтте. Моннан тыш, дәреслектә рәсемле сүз өйрәтү карточкалары, эш дәфтәре өчен стикерлар да бар. «Сәлам!» китабы иллюстрация ягыннан бик отышлы, рәсемнәре күп, балаларга бу бик кызыклы. Яңа дәреслектә тел үзләштерү материалы бик җиңел итеп тәкъдим ителгән. Беренче сыйныфта урыс телле балалар 160 сүзне һәм 30 сөйләм калыбын үзләштерергә тиеш. Дәрес уен аша бара. Яңа гына мәктәп бусагасын атлап узган бала күбрәк уйнарга тели. 15 темалы дәреслекнең һәр модулендә яңа өйрәнгән сүзләр белән кызыклы җырлар, мавыктыргыч уеннар, тормышчан диалоглар кергән аудиоматериаллар да бар. Дәреслекнең аерым сайты да бар **http://selam.tatar/**. Укучылар һәм укытучылар логин-сер сүзләре белән кереп, булган материалны кабатларга мөмкинлек тудырылган аудиоларны тыңлый алалар, интерактив уеннарны да куллану мөмкинлеге бар.

Минем укучыларым татар теле дәресләрен көтеп алалар, татарча сөйләм хәтерләренә тизрәк сеңә, уеннар ярдәмендә алган белемнәрен өйдә әти-әниләре белән дәвам итәләр. Боларның күпчелеге – татар теле өчен яңалык, моңа кадәр мондый дәреслекләрнең булганы юк. Бу эшне яңа уку елында уңышлы дәвам итәрбез дип ышанып калабыз.

БЕЗНЕҢ УҢЫШЛАРЫБЫЗ
ТАТАР ТЕЛЕННӘН VI ХАЛЫКАРА ОЛИМПИАДА

БӨТЕН ТАТАР БЕР КАЗАНДА ҖЫЕЛДЫ

Сөнгатуллина Ләйлә Мөхәммәт кызы,
Түбән Кама муниципаль районы
Муса Җәлил исемендәге 1 нче гимназиянең
туган тел һәм әдәбият укытучысы

Телебезнең киләчәге “шик астына” куелган заманда милләтебезнең беркайчан да бетмәсен дәлилләүче чарада катнашырга туры килде миңа. 22-25 нче апрельдә мәркәзебез Казанда татар теле һәм әдәбияты буенча VI Халыкара олимпиада узды. Дөньяның кайсы җиреннән генә җыелмаган иде монда татарлар! Кытай, Финляндия, Төркия, Казахстан, Япония, Франция, Эстония, Индонезия... Гаҗәп бит!

Әлеге олимпиадада һәр ел саен безнең муниципаль районыбыздан да укучы балаларыбыз катнашып, урыннар яулап, лауреат дәрәҗәсенә җитеп, безне куандырып торалар. Бакый Урманче исемендәге 2 нче гимназия укучылары Хасаншина Ләйлә (9 А сыйныфы), Сабирова Ләйсән (8 сыйныф) 2016 елда призер булып кайттылар. 2017 нче елда исә 35 нче лицейның 10 нчы сыйныф укучысы Андрющенко Елена лауреат исемен яулап кайтты. Муса Җәлил исемендәге 1 нче гимназиянең 10 нчы сыйныф укучысы Сөнгатуллина Фәридә, бик уңышлы чыгыш ясап, 2018 нче елда олимпиаданың лауреаты булды. Фәридә бу җиңүен иң зур бүләге дип саный.

Әлеге олимпиаданың татарларны бергә туплау өчен бик зур, кирәкле чара булуына ышанып кайтты ул аннан. Яшьтәшләре булган чит илдән килгән милләттәшләребез белән дуслашып та, туганлашып та өлгерделәр. Һәр сүзнең тәмен белеп, ашыкмыйча, бер генә чит тел сүзен катыштырмыйча, хөрмәт белән сөйләшә белүләре һәркемне сокландырды. Чын япон егете Чихиро Тагучи безнең газиз телебезне бик яратып өйрәнә икән. “Татар теленең яңгырашы матур!”- дип сөйләгәнен ишеткәч, аның алдында оят та булып китте, чөнки телебезне белмәгән милләттәшләребез дә бар бит. Финляндиядән килгән Ильяс һәм Касыйм Каадер кебекләрне үрнәк итеп күрсәтергә, алар турында күбрәк сөйләргә кирәк. Гранприны яулаган Ильяс Каадер сөйләме белән дә, белеме белән дә дәрәҗәсен аклады. Муса Җәлил исемендәге опера һәм балет театры сәхнәсенә чыгып милләтебезнең киләчәге турында уйлануларын җиткергәндә, залда утыручы һәркемнең күзе яшьле иде.

БӨТЕНРОССИЯ “ИЛҺАМ” ЯШЬ ЯЗУЧЫЛАР БӘЙГЕСЕ ЛАУРЕАТЫ

Шәймәрдәнова Мөслимә Габделхәй кызы,
Югары Чаллы урта гомуми белем бирү мәктәбенең
татар теле һәм әдәбияты укытучысы

Нәфыйкова Рания үзен башлангыч сыйныфлардан ук бик тырыш, үҗәт һәм укуга сәләтле итеп танытып өлгергән иде. Ә бишенче сыйныфта ул укыган сыйныфта дәресләр алып бара башлагач исә, мин аның башка балалардан бик актив булуы, уку материалын бик җиңел

үзләштереп баруы, өйгә бирелгән иҗади эшләрне бик теләп һәм бик яхшы башкаруы белән дә аерылып торуын күрдем. Ранияне 5нче сыйныфтан ук татар теле һәм әдәбияты фәннәреннән олимпадага әзерләдем һәм ул, ике фәннән дә, дөресрәге дүрт фәннән (рус теле укытучысы аны шулай ук рус теле белән рус әдәбиятыннан алып барган иде) призлы урыннар яулап, безне сокландырды. Ә 6нчы сыйныфта исә ул инде өч фәннән дә муниципаль турда җиңүче булды. Бу уку елында исә Рания муниципаль турда татар теле һәм әдәбияттан призлы урыннар алса, рус әдәбияты буенча фән олимпиадаларының республика турында да призлы урын яулады.

2016 нчы елда без Рания белән Туфан Миңнуллин исемендәге укытучыларның һәм укучыларның III республика конференциясендә “Әдәпкә күнсәң – адәм булырсың, яманга күнсәң – әрәм булырсың” мәкаләсе белән катнаштык. Әлеге мәкаләсендә Нәфыйкова Рания тормышыбызда шактый тамыр җәеп өлгергән проблема – үзебез яшәгән тирәлегебезгә карата битарафлыгыбыз, табигатькә саксыз карашыбыз нәтиҗәсендә туган экологик мәсьәләне күтәреп чыгып, бәйгедә лауреат исеменә лаек булган иде. 6нчы сыйныфта Рания, рус телендә хикәя язып, региональ иҗади бәйгедә һәм “Икенче Рәсәйкүләм Пушкин укулары” бәйгесендә катнашты һәм икесендә дә призлы урыннарга лаек булды. Шул җиңүләр тәэсирендә илһамланган Рания: “Апа, тикшереп чыга алмассызмы?” – дип, миңа татарча үзе язган хикәясен алып килде. “Булмас димә, дөнья бу!” дип аталган әлеге хикәягә бик аз гына төзәтмәләр кирәк иде. Минем киңәшләрне истә тотып төзәткәннән соң, Рания аны миңа алып килде, берәр бәйгедә катнашырга теләген белдерде. Ул вакытта уку елы дәвамында була торган җитди бәйгеләр калмаган иде инде. Әлеге хикәяне без бу уку елында яшь иҗатчылар арасындагы иң дәрәҗәле һәм бәяле исәпләнгән “Илһам” бәйгесенә җибәрергә булдык һәм ялгышмадык. Әлеге бәйгедә “Лауреат” исеменә лаек булу Ранияне тагын да канатландырыр һәм тагын да дәртләнеп иҗат итәргә этәрер дип уйлыйм.

Төрле иҗат бәйгеләрендә, тел фәннәре олимпиадаларында актив катнашып, бик еш җиңүләргә ирешүе өстенә, сыйныф һәм мәктәп эшендә кайнарга, бию, спорт түгәрәгенә йөрергә дә вакыт таба ул безнең йолдызыбыз Нәфыйкова Рания Илфат кызы.

“ИЛҺАМ” КОНКУРСЫННАН ҖИҢҮ БЕЛӘН!

Гыйманова Илсөяр Гарәфетдин кызы,
МБББУ “27 нче урта мәктәп”
туган тел һәм әдәбияты укытучысы

Быел алтынчы тапкыр Россия күләмендә мәктәп укучылары арасында “Илһам” әдәби иҗат конкурсы уздырылды. Әлеге конкурсны Татарстан Республикасы мәгариф һәм фән министрлыгы республиканың Язучылар берлеге белән бергә оештырды. Татар телендә әдәби иҗат белән шөгыльләнүчеләргә дәрт өстәп, талантлы балаларга канат куеп, яңа биеклекләргә, бөеклекләргә юл ачучы гаҗәеп файдалы бер күркәм чара булды ул. Анда барлыгы 1600 бала катнашты, шуларның 35е призлы урын яулады.

Шушы мәртәбәле ярышта безнең кызларның призлы урыннар яулавы белән чын күңелдән горурланабыз. Шәһәребезнең 27 нче урта мәктәбе 10Б сыйныфы укучысы Гыйманова Диләрә икенче дәрәҗәле диплом һәм сертификат белән бүләкләнде. Урта Чаллы мәктәбенең 7нче сыйныф укучысы Нәфыйкова Рания лауреат исеменә лаек булды. Мондый зур, абруйлы конкурсларда беренче чирканчык алган бу балаларга алдагы тормышларында да зур уңышлар телибез. Киләчәктә дә алар сынатмаслар дигән өметтә калабыз. “Илһам” конкурсында канат ярган бу укучыларны яңа офыклар һәм дәрәҗәләр куандырсын!

АНА ТЕЛЕ ҺӘМ ӘДӘБИЯТЫ УКЫТУЧЫЛАРЫНЫҢ БӨТЕНРОССИЯ “ТУГАН ТЕЛ” МАСТЕР-КЛАСС БӘЙГЕСЕ НӘТИҖӘЛӘРЕ

Клипова Наталья Александровна,
учитель русского языка и литературы
МБОУ «Гимназия №32» НМР РТ,
победитель Всероссийского конкурса
мастер-классов учителей родного языка «Туган тел»

Разгорячённые лица. Сияющие, пытливые глаза. Они спорят и учатся доказывать свою точку зрения. Они пытаются найти истину. В прошлом и настоящем нашей Родины, в литературе, в себе. Они – это мои неугомонные ученики. Идут последние минуты урока-диспута. Звонок…Опять звонок… Ребята не пришли к единому мнению. Но это и не главное. Главное – каждый ученик на уроке рассуждал и отстаивал свое мнение. Но почему так настойчиво звенит звонок? Ах, это уже не школьный. Это телефон.

- Да! Конкурс?... Профессиональный? Конечно, интересно!

КоооНкурс. Какое завораживающее слово. Как будто взбираешься на гору. Вот ты на самой вершине. И… Ух! радостно и быстро едешь вниз. Люблю это ощущение стремительности, некой опасности и… полета. Да и какой русский не любит быстрой езды? Прав был Николай Васильевич. Ох, как прав! Как будто всё поставлено на кон и нужно только выбрать правильный курс. Может не случайно *кон-курс*?

Итак, конкурс. Всероссийский конкурс мастер-классов учителей родного языка и литературы «Туган тел». Так…Почитаем положение, что нужно сделать? В первом этапе показать мастер-класс по предмету. Хм… О чем бы рассказать коллегам? Чтобы весело и интересно? Может быть об этимологии? Или о работе с Национальным корпусом русского языка? Решено. Будем совмещать. Голова полна идей, мысли теснят друг друга. Хочется рассказать и о том, и об этом. Стоп. Временные рамки ограничены. Берём только самое-самое. И вот уже учителя играют в слова, знакомятся с НКРЯ, придумывают оригинальные толкования слов. Вот «закладка». Как думаете, что это? В народной этимологии моих коллег это «стукач» или «пьяница».

Кажется, получилось. Играя, открыли новое. Что дальше? Звонок… Снова звонок.

- Готовы представлять город на конкурсе?

Нет, не готова. Но постараюсь. Создать видеоролик «Мой край, моя школа, моя профессиональная деятельность»? За два дня?! Ээх, прокачусь! Теперь уже я звоню. Нужны фото. Спасибо, коллеги, родители, милые мои детки! Есть ролик!! Можно остановиться и подумать. Подумать о себе как учителе. Ведь тема обязательного эссе ««Моё педагогическое мастерство». Как это важно! Остановиться и подумать: «А на своем ли я месте?»

Всё. Конкурсные материалы подготовлены и опубликованы на личном сайте. Жду… Порой вспоминаю… Уже не жду… Звонок… Звонок? Звонок!!

Казань, заключительный этап конкурса. Вглядываюсь в лица учителей. Задумчивые, улыбающиеся, с добрыми и умными глазами. Да это же целое братство! Учительское братство из 12 регионов Российской Федерации! Где, несмотря на соперничество, поддерживают друг друга. Помогают не только добрым словом, но делом. Мы сделали это! Мы на вершине горы!

Ээх! Теперь вниз, на бешеной скорости! Сегодня мастер-класс с демонстрацией образовательных технологий. Завтра – урок. Время торопит. День и ночь смешались. Лишь яркими вспышками выступления коллег. Какие же они молодцы! Настоящие профессионалы!

И вот впереди финишная прямая. Дом Дружбы народов Татарстана. Названы победители, призёры и лауреаты. Цветы, поздравления коллег, теплые объятия. Пора разъезжаться. А мы всё стоим и не можем расстаться. Не можем, потому что главное не победа, а общение с единомышленниками, обретение новых друзей. А значит, будут ещё звонки! С пожеланиями доброго утра и счастливого дня, со смешными историями и достижениями учеников! Звонки, которые сливаются со школьным звонком, окрыляют и зовут в будущее!

Мифтахова Эльмира Флүр кызы,
Түбән Кама муниципаль районы
МБББУ “14 нче лицей”татар теле һәм әдәбияты укытучысы,
Ана теле һәм әдәбияты укытучыларының Бөтенроссия “Туган тел” мастер-класс конкурсында “Белем бирүдә традицияләр һәм яңалыкка омтылыш” номинациясендә җиңүче

Эльмира Флүр кызы һөнәри һәм педагогик конкурсларда катнашып, югары урыннарга ия була. Ана теле һәм әдәбияты укытучыларының Бөтенроссия “Туган тел” мастер-класс конкурсында “Белем бирүдә традицияләр һәм яңалыкка омтылыш” номинациясендә җиңүче (2018 нче ел), Республикакүләм “Ел укытучысы - 2018” бәйгесендә “Иң яхшы татар теле укытучысы-2018” номинациясендә призер, “Образование” өстенлекле милли проектның “Яхшы укытучы” бәйгесенең Татарстан Республикасы күләмендә җиңүче (2015 нче ел), “Укытучы-мастер” республикакүләм гранты иясе (2016 нчы ел).

Эльмира Флүр кызы – тынгы белмәс педагог. Укытучы үзенең һөнәри осталыгын арттыру өстендә даими эшли, конференция, семинар-практикум, вебинарларда катнаша. “Гамил Афзал укулары” III, IV Республикакүләм фәнни-тикшеренү конференцияләрендә катнашып II, III дәрәҗә Дипломнарына лаек булды (2015, 2016, 2017 нче еллар). Укытучының Республикакүләмендә төрле җыентыкларда мәкаләләре даими басыла. “Гамил Афзал укулары-2015” IV республика фәнни-гамәли конференциясе материаллары” (Казан: КФУ, 2015. – 292 б.) җыентыгында “Татар телен һәм әдәбиятын укытуда яңа технологияләр” статьясы, “Без тумыштан туган телгә гашыйк, туган җиргә гашыйк күптәннән” V республика фәнни-гамәли конференциясе материаллары (Минзәлә, 2017. – 552 б.) җыентыгында “Әхлакый –экологик тәрбия – күңел хәзинәсе” исемле чыгышы үрнәге дөнья күрде.

Ел саен Э.Ф. Мифтахова укучылары татар теле һәм әдәбиятыннан олимпиадаларда җиңүче булалар (2014-2015 нче уку елы татар теле, 7 нче сыйныф, призер; 2015-2016 нчы уку елы, татар теле 7 нче сыйныф, җиңүче; 5 нче сыйныф, татар теле, призер; 2017-2018 нче уку елы, татар теле 7 нче сыйныф, призер; 9 нчы сыйныф, татар теле, призер).

Иҗади шәхес тәрбияләү – укытучының педагогик эшчәнлегенең бер юнәлеше. Укучыларының район, республика, рәсәй күләмендә үткәрелгән төрле чараларда катнашып, үрләр яулавы әлеге эшнең нәтиҗәсе булып тора. (М.Вахитов исемендәге Бөтенрәсәй күләм фәнни-гамәли конференциясе, Чаллы, 2018 ел, II һәм III дәрәҗә Дипломнар; Каюм Насыйри исемендәге XVI халыкара фәнни-гамәли яшьләр конференциясе, 2018 ел, III дәрәҗә Диплом; Галим-мәгърифәтче И.Хәлфин исемендәге XII республикакүләм фәнни-тикшеренү конференциясе, Казан, 2016,2017, “Туган телем – серле тел” республикакүләм шигырь сөйләүчеләр бәйгесе, Түбән Кама, 2015 нче ел – 3 җиңүче, 2017 нче ел – 3 җиңүче).

Ильгузина Людмила Петровна,
учитель чувашского языка и литературы
МБОУ «Гимназия-интернат №34» НМР РТ,
лауреат Всероссийского конкурса
мастер-классов учителей родного языка
«Туган тел»

Ильгузина Людмила Петровна - настоящий мастер педагогического труда, полностью посвятивший себя обучению учащихся на общечеловеческих и национальных культурных ценностях, развитию высших духовных потребностей личности через приобщение к родному языку и литературе и укреплению их здоровья. Учитель в постоянном поиске совершенно новых и доступных учащимся форм и методов обучения и воспитания. Благодаря ее труду, ее поиску – труднейший предмет чувашский язык, стал для воспитанников гимназии доступным и любимым.

Людмила Петровна владеет и умело применяет современные технологии: коммуникативно-развивающую, личностно-ориентированную, проблемную.

В своей педагогической деятельности Людмила Петровна опирается на известные в педагогике принципы системности, целостности, индивидуализации и дифференциации обучения, творческого самоопределения и самореализации учащихся.

Высокие результаты олимпиад по чувашскому языку на городском, республиканском, всероссийском уровнях позволяют сделать вывод о том, что у учителя сложилась система выявления и работы с одаренными детьми. Ежегодно ученики Людмилы Петровны являются победителями и призерами республиканского и межрегионального туров Всероссийских предметных олимпиад по чувашскому языку и литературе: 2012-2013 учебный год – 1 победитель республиканской олимпиады по чувашскому языку и литературе, 2013-2014 учебный год –1 победитель межрегиональной и 1 призер республиканской олимпиады по чувашскому языку и литературе, 2016-2017 учебный год – два победителя республиканской олимпиады по чувашскому языку и литературе; два призера межрегионального фестиваля национальных культур «Искорка Дружбы», 2016 г.; 2017- 2018 учебный год – два победителя республиканской олимпиады по чувашскому языку и литературе; призер регионального конкурса учащихся «Юный учитель» в номинации «Учитель истории: этнокультурный компонент» за популиризацию культуры чувашского народа, 2015 г., 1 призер Межрегиональной научно-практической конференции, посвященной памяти великого чувашского просветителя И.Я. Яковлева «Яковлевские чтения», 2017 г.

Также Ильгузина Л.П. совместно с Леонтьевой Т.Н. разработали «Контрольно-измерительные материалы по чувашскому языку для 1-4 классов по ФГОС». Все работы апробированы на базе МБОУ «Гимназия-интернат №34».

Все богатство национальной культуры, весь уклад жизни народа, его традиции, социальные нормы поведения, духовные ценности осваиваются подрастающим поколением на уроках Людмилы Петровны. Ее уроки – это: во-первых, уроки развития самосознания личности человека, формирования его интеллекта; во-вторых, уроки познания истории своего народа, его традиций, обычаев и культуры. Людмила Петровна охотно делится опытом своей работы на городском, республиканском и межрегиональном уровнях: регулярно проводит открытые уроки и выступает с докладами. Ведет активную работу в развитии чувашской культуры: является активным участником молодежного крыла Фонда поддержки чувашской культуры и языка «Духовный взлет».

Авторитет и уважение, которыми обладает Ильгузина Л.П. в коллективе гимназии высоки. Это авторитет профессионала и творческого учителя, одаренной интеллектуальной личности, главное дело которой – воспитание в детях патриотизма, гражданственности, культуры межнационального общения.

“ЕЛ УКЫТУЧЫСЫ 2018”ҺӨНӘРИ БӘЙГЕСЕНДӘ КАТНАШУ

Шәймөхәммәтова Фәнзилә Мирзанур кызы
Түбән Кама муниципаль районы
Бакый Урманче исемендәге 2 нче гимназиянең
туган тел һәм әдәбият укытучысы,
“Ел укытучысы 2018” һөнәри бәйгесенең муниципаль этабында
“Иң яхшы татар теле укытучысы”
номинациясендә җиңүче

Шәймөхәммәтова Ф.М. – “Иң яхшы укытучы” бәйгесе җиңүчесе (2012, 2014), Мәгариф өлкәсендә Түбән Кама муниципаль районы башлыгы грантына бәйгедә “Укучыларның эзләнү-тикшеренү эшчәнлеген иң яхшы оештыручы” номинациясендә призер (2013), “Милли мәгарифне һәм мәдәниятне үстерү” номинациясендә призер (2016), «Милли мәгариф: заманча татар теле һәм әдәбияты дәресләрендә танып белү эшчәнлеген оештыру” республикакүләм дәрес эшкәртмәләре бәйгесендә призер (2017), “Ел укытучысы 2018” һөнәри бәйгесенең муниципаль этабында “Иң яхшы татар теле укытучысы” номинациясендә җиңүче (2018).

Уңышларга ирешүнең юлы – үз фәнеңне, аны укыту методикасын яхшы белүдә, һәрвакыт тынгысыз эзләнүдә булуда, яңалыкка омтылуда, иҗади эшләүдә, һөнәри стандартларга җавап бирүдә. Федераль дәүләт белем бирү стандарты куйган таләпләрнең иң мөһиме – укытучы һәм укучы арасындагы эшчәнлекне дөрес итеп оештыру. Әлеге таләпләр укытучыны заман ихтыяҗларына җавап бирердәй эффектив технологияләр, яңа метод һәм алымнар эзләнүгә этәрә.Укытучының бурычы - яңалыклар агымында югалып калмыйча, дөрес юнәлеш алу. Иҗади эшләүче алдынгы укытучы буларак Шәймөхәммәтова Фәнзилә Мирзанур кызы 2010нчы елдан башлап, туган тел һәм әдәбиятын укытуны Ә.З. Рәхимовның иҗади үсеш технологиясенә нигезләнеп алып бара.

Укытучының хезмәт нәтиҗәсе укучылар ирешкән уңышларда чагылыш таба.

Ф.М. Шәймөхәммәтованың укучылары соңгы өч елда татар теле һәм әдәбиятыннан олимпиадаларның муниципаль турында 13 призлы урын яуладылар. 2016 нчы елда Сабирова Л.Р. Татар теле һәм әдәбиятыннан Халыкара олимпиадада, 2018 нче елда Хамзина А.А. татар әдәбиятыннан республикакүләм олимпиадада призер булдылар. Татар теленнән республикакүләм “Эрудит” олимпиадасында 8 призер һәм лауреат, КФУ регионара олимпиадалырында 1 җиңүче һәм 3 призер әзерләде.

Укытучының эш тәҗрибәсендә укучыларны иҗат дөньясына кертү, фәнни-тикшеренү һәм эзләнү эшләренә өйрәтү зур урын алып тора. Укучыларның иҗат җимешләре“Туган як” һәм “Көмеш кыңгырау” газеталарында, “Ялкын” журналы битләрендә басылып чыга. «Идел» журналы оештырган Татарстан Республикасында Экология һәм җәмгыяви киңлекләр елы уңаеннан «Идел бит ул, киң бит ул» дип аталган I Россиякүләм әдәби конкурста Хамзина А.А. публицистика номинациясендә “Кызыксындыру бүләге” дипломына лаек булды.

Ф.М. Шәймөхәммәтованың укучылары 2015-2018 нче елларда фәнни-гамәли конференцияләрдә бөтенрәсәй, регионара һәм республика күләмендә 36 призлы урын яуладылар: Фаттахова А. “Алиш эзләре буйлап” II регионара фәнни-гамәли конференциядә III урын (2016); Шаймухаметова Г. республикакүләм “Үз тамырларыңны белеп яшәү...” исемле төбәкне өйрәнү буенча эзләнү-тикшерү эшләре бәйгесендә III урын (2017); Ахметшина И. Л.Тостой исемендәге Филология һәм мәдәниятара коммуникацияләр институтында Бөтенрәсәй фәнни-гамәли конференция-конкурсында III урын (2017), Я.Гашек исемендәге “Яшь филолог” республикакүләм фәнни-гамәли конференциядә I урын (2017), “Талантлар университеты” «Фәнни ярышлар чемпионаты»нда III урын (2017); Хамзина А. Гали Акышның 100 еллыгына багышланган “Яшьләр фәнни эзләнүдә” исемле республикакүләм фәнни-гамәли конференциядә II урын (2017), “Россия династияләре” IX

төбәкара иҗади эшләр һәм проектлар бәйгесендә III урын (2018), С.С. Молодцов исемендәге XVI Республикакүләм фәнни- эзләнү конференциясендә II урын(2018) һ.б.

Ф.М. Шәймөхәммәтова – гимназиянең тарих һәм этнография музее җитәкчесе. Ул укучыларда туган якка мәхәббәт, ватанпәрвәрлек хисләре тәрбияли, төбәк тарихын өйрәнү буенча эзлекле эш алып бара.Укытучы әзерләгән укучылар командасы Бөек җиңүнең 70 еллыгына багышланган “Экскурсоводлар конкурсы” һәм “Шәһәр буйлап карта белән...” дип исемләнгән бәйгедә (2015) җиңүче булдылар. Хамзина А. “Тарихи, мәдәни, табигый мирас: сакларга, торгызырга – зыян салмаска” I Республикакүләм фәнни-гамәли эзләнү-тикшеренү конференциясе II урын(2017) алды. Туган як тарихын өйрәнүгә, милли рухи байлыкларны саклауга керткән өлеше өчен МБУ “Түбән Кама шәһәр музее комплексы” һәм“Аксакаллар Шурасы” иҗтимагый оешмасы рәхмәт хатлары белән бәяләнде.

Шәймөхәммәтова Ф.М. шәһәр, республика һәм регионара семинарларда, конференцияләрдә эш тәҗрибәсе белән уртаклаша: ачык дәресләр күрсәтә, чыгышлар ясый. Иҗтимагый-педагогик һәм фәнни-методик гомумтатар журналы “Мәгариф”тә, методик ярдәмлек “Ачык дәрес” битләрендә дәрес эшкәртмәләре, ТР Фәннәр академиясенең Татар энциклопедия институты тарафыннан чыгарылучы “Актуальные проблемы отечественной и зарубежной истории, филологии” журналында мәкаләләре бастырыла. Ф.М. Шәймөхәммәтованың шәхси сайты http://tat-edu.ucoz.com һәм электрон белем бирү челтәрендә укытучылар өчен «Укучыларның фәнни - тикшеренү эшчәнлеге белән җитәкчелек итү» дип исемләнгән сообществосы, укучылар өчен “Кырык тартма” вертуаль факультативлары эшли. Укытучы гимназия һәм шәһәр күләмендә яшь белгечләргә, педагогик практика үтү чорында “Түбән Кама педагогия көллияте” һәм “Яр Чаллы социаль-педагогик технологияләр һәм ресурслар институты” студентларына укытучы-наставник буларак методик ярдәм күрсәтә.

Фәнзилә Мирзанур кызы – таләпчән педогог, ярдәмчел хезмәттәш, халыкның тарихи-мәдәни мирасын саклау, сыйфатлы белем бирү юнәлешендә яңалыкларга омтылып эшләүче укытучы.

ЧУВАШ ГИМНАЗИЯСЕ ЭШЧӘНЛЕГЕ

Амирханова Надежда Валентиновна,
заместитель по учебной работе
МБОУ «Гимназия-интернат №34» НМР РТ;
Ильгузина Людмила Петровна,
учитель чувашского языка и литературы
МБОУ «Гимназия-интернат №34» НМР РТ

Основной целью деятельности педагогического коллектива является формирование в школе единого этнокультурного пространства, а также создание условий для обучения и воспитания будущей национальной элиты чувашей, достижение равенства трех языков.

Перед учителями чувашского языка в гимназии в этом учебном году стояли следующие задачи:

1. Создание условий для реализации конституционного права чувашей на изучение родного языка и культуры, удовлетворение их этнокультурных потребностей;
2. Успешное осуществление закона РТ «О языках народов РТ»;
3. Достижение высокого качества обучения учащихся и свободного владения ими родным языком;
4. Использование родного языка и элементов традиционной культуры чувашей для эффективного развития творческой личности;
5. Осуществлять тесное сотрудничество с родителями при проведении школьных мероприятий национального характера, планировании экскурсии по историческим местам Республики Татарстан и Республика Чувашия.

6. Создание в гимназии – интернате центра этнокультурного образования чувашского народа.

Значительное большинство данных задач были реализованы.

В 2017-2018учебным году в гимназии обучалось 246 учеников. Из них 136 - чуваши, 38 - русские, 14 - татары, 1 - украинка, 1-армянка и 57 из смешанных браков.

Также все учащиеся изучают чувашский язык и литературу. На изучение чувашского языка и литературы отводится по 2 часа в 1,2 классах, по 3 часа в 3-9 классах, по 2 часа 10,11 классах. Все группы – русскоязычные. В 1-4 классах по учебникам Абрамовой Г.В. В 5-7,9 классах преподавание чувашского языка ведётся по учебникам И.А. Андреева и Р.И. Гурьевой, в 8 классе – О.И. Печникова и М.Н. Печниковой. Преподавание чувашской литературы ведётся по учебникам автора В.П. Никитина-Станьяла, З.С. Антоновой, рекомендованным МО и Н РТ. В 10-11 классах уроки чувашкой литературы ведутся по учебникам Пушкина В.Н. Учебниками обеспечены все учащиеся.

Оборудовано 2 кабинета чувашского языка и литературы, созданы все современные условия для проведения уроков.

В течение 2017-2018 учебного года изучалось состояние уровня знаний, умений и навыков учащихся по чувашскому языку и литературе в целом по гимназии. Экспертиза учебных результатов проводилась во 2-11 классах с целью определения результативности обучения языку, выявления пробелов в знаниях, умениях и навыках учащихся, разработка плана их ликвидации.

Анализ статистики учебных результатов по родному языку показывает, что в целом знания, умения и навыки учащихся находятся на оптимальном уровне.

Качество и успеваемость по чувашскому языку и литературе за три последних года

№	Предмет	Качество преподавания (%) / успеваемость обучающихся (%)			Учитель
		2015-2016 уч.год	2016-2017 уч.год	2017-2018 уч.год	
1	Чувашский язык	87/100 85/100	82/99 84/100	83/100 84/100	Леонтьева Т.Н. Ильгузина Л.П.
		86/100	**83/99**	**83,5/100**	
2	Чувашская литература	88/100 88/100	84/100 85/100	83/100 85/100	Леонтьева Т.Н. Ильгузина Л.П.
		88/100	84,5/100	84/100	

Кадровый состав учителей чувашского языка и литературы

Образовательный уровень

Образование	**Количество педагогов (2017-2018 учебный год)**
Высшее	2 (100%)

По категорийности

Категория	**Количество педагогов (2017-2018 учебный год)**
Высшая категория	2 (100%)

В МБОУ «Гимназия-интернат №34» НМР РТ два учителя чувашского языка и литературы: Леонтьева Татьяна Николаевна и Ильгузина Людмила Петровна.

Участие педагогов в работе экспертных групп, организационных комитетов

В течение года педагоги активно принимали участие в работе муниципальных экспертных групп, организационных комитетов и т.п.

№ п/п	ФИО	Наименование мероприятия
1.	Леонтьева Т.Н.	Члены муниципальной комиссии по проверке олимпиадных работ по чувашскому языку и литературе
2.	Ильгузина Л.П.	Член республиканской экзаменационной комиссии по проверке ОГЭ по чувашскому языку и литературе

		Члены муниципальной комиссии по проверке олимпиадных работ по чувашскому языку и литературе
		Руководитель команды на республиканском этапе олимпиады по чувашскому языку и литературе
		Руководитель команды на Международной олимпиаде по чувашскому языку и литературе

Участие в олимпиадах

Ежегодно учащиеся нашей гимназии участвуют в предметных олимпиадах по чувашскому языку и литературе. В 2017-2018 учебном году победителями и призерами муниципального этапа стали: Деревенская Элина, Захаров Артем, Владимиров Павел, Герасимов Артем, Мокина Диана, Сергеева Виола, Никитина Кристина. На Республиканский этап предметной олимпиады были приглашены: Сергеева Виола, 9 класс, Мокина Диана, 9 класс, Герасимов Артем, 8 класс, Владимиров Павел, 8 класс и Никитина Кристина,10 класс. Герасимов Артем и Никитина Кристина стали победителями, а Владимиров Павел - призером.

21 апреля 2018 года состоялась вторая Международная олимпиада школьников и студентов по чувашскому языку и литературе в г. Чебоксары Чувашской Республики. Наша команда также приняла участие: Сергеева Виола, Герасимов Артем и Никитина Кристина под руководством учителя чувашского языка и литературы Л.П. Ильгузиной. В Международной олимпиаде приняли участие 411 обучающихся школ, техникумов и вузов Чувашской Республики, Ульяновской и Самарской областей, Республик Татарстан и Башкортостан, а также Турецкой Республики. Наши учащиеся получили сертификаты участников.

16 мая 2018 г. в Казани прошло чествование победителей и призёров республиканских и всероссийских предметных олимпиад школьников. На церемонии награждения министр образования и науки РТ Рафис Бурганов призвал школьников принимать активное участие в олимпиадах.

«Олимпиада – это ваша жизненная позиция, которая обязательно создаст вам в дальнейшем конкурентные преимущества. Призываю вас принимать самое активное участие в олимпиадах, потому что это всегда помогает, расширяет кругозор», – сказал глава Минобрнауки РТ.

На чествование были приглашены в составе Нижнекамской делегации учащиеся нашей гимназии Герасимов Артем, 8 класс и Никитина Кристина,10 класс с учителем Ильгузиной Л.П.

На фото учитель чувашского языка и литературы Ильгузина Л.П. с победителями олимпиады по чувашскому языку и литературе Герасимовым А.,8 класс и Никитиной К., 10 класс.

Участие в научно-практических конференциях

В течение 2017-2018 учебного года учащиеся гимназии под руководством Леонтьевой Т.Н. и Ильгузиной Л.П. принимали активное участие на различных научно-практических конференциях. На научно-практической конференции «Афанасьевские чтения», которая прошла 15 марта 2018 года в деревне Ново-Ильмово в Черемшанском районе - ученик 7 класса - Музелеев Данила занял 1 место (Леонтьева Т.Н.), а ученица 10 класса - Сидорова Регина 3 место (Ильгузина Л.П.).

На фото команда гимназии на конференции «Афанасьевские чтения»

Ежегодно на базе МБОУ «Гимназия-интернат №34» НМР РТ проходят интеллектуальные игры «Что? Где? Когда?». 20 февраля 2018 г. в гимназии состоялась межрегиональная интеллектуальная игра на чувашском языке. Команды представили «Савгачевская СОШ» Аксубаевского района, «Наратлинская СОШ» Бугульминского района, «Староильмовская СОШ», «Ивашкинская СОШ» Черемшанского района, МБОУ «Гимназия-интернат №34» НМР РТ, студенты факультета русской и чувашской филологии и журналистики Чувашского государственного университета имени И.Н. Ульянова. Игра была посвящена Дню родного языка, году Л.Н. Толстого, году волонтерского движения в России, юбилею чувашского просветителя И.Я. Яковлева. В составе жюри были Гаврилов О.Е., заместитель секретаря приемной комиссии ЧГУ, Ильина Г.Г, заместитель декана факультета чувашской филологии, Сафронова И.В., доцент кафедры чувашской филологии и культуры, Исмагилова Р.Р., методист управления образования НМР РТ.

На фото игра «Что? Где? Когда?».

Также 20 апреля 2018 г. на базе гимназии прошла II Межрегиональная научно-практическая конференция «Яковлевские чтения», в которой приняли участие 100 учащихся с Нижнекамского, Нурлатского, Тукаевского, Елабужского, Бугульминского районов, г. Казани Республики Татарстан и представители Чувашского государственного педагогического университета имени И.Я. Яковлева. На этой конференции ученики Сергеева Виола, 9 класс и Ильгузин Павел, 5 класс стали победителем и призером.

Выступление коллектива «Азамат» на научно-практической конференции «Яковлевские чтения».

В течение 2017-2018 учебного года учителя публиковали статьи в печатных изданиях.

№ п/п	Ф.И.О. учителя	Название публикации	Результат
1.	Леонтьева Татьяна Николаевна	«Гимназисты»	Статья в республиканской газете «Сувар», октябрь.
2.	Ильгузина	«Талантливый педагог»	Статья в республиканской

	Людмила Петровна		газете «Сувар», май.
3.	Ильгузина Людмила Петровна	«Функциональная грамотность на чувашском языке у обучающихся 3-11 классов»	Сертификат участника Всероссийского методического семинара

Также учителя стараются ежегодно принимать участие на конкурсах профессионального мастерства. В этом году Ильгузина Л.П. стала лауреатом Всероссийского конкурса мастер-классов учителей родного языка и литературы «Туган тел». Оба педагога участники республиканского гранта «Учитель-наставник» и «Учитель-эксперт».

На фото учитель чувашского языка и литературы Ильгузина Л.П.

Учителя чувашского языка и литературы работают над самообразованием, участвуют во всероссийских конференциях, в муниципальных конкурсах.

Безусловно, сегодня выигрышным является обучение русскоязычных детей по методике преподавания иностранных языков. Система работы учителей чувашского языка и литературы, работающих в русскоязычных группах, направлена на коммуникативно-ориентированное обучение, которое готовит учащихся к практическому овладению родным языком.

Таким образом, задачами на следующий учебный год остаются:

- поддерживание связи с коллегами, методическими объединениями других школ города;
- изучение опыта работы коллег, распространение опыта работы учителей гимназии;
- систематизировать работу по отслеживанию результатов учебной деятельности учеников и результатов деятельности учителей в этой области.

РАЗИЛ ИСМӘГЫЙЛЬ УЛЫ ВӘЛИЕВ ИСЕМЕНДӘГЕ ЯШЬ ЯЗУЧЫЛАР БӘЙГЕСЕ

Яруллина Гөлүсә Сәетгәрәй кызы,
МБББУ “35 нче лицей” милли эшләр буенча директор урынбасары
Шәрипова Гүзәлия Әсхәт кызы,
МБББУ “7 нче мәктәп” милли эшләр буенча директор урынбасары

Яшим мин Туган илдә.
“Туган ил” дигән сүзне
Әйтәм мин туган телдә.
Иң изге хисләремне мин
Туган телдә аңлатам.
Шуңа күрә туган телне
Хөрмәтлим мин, яратам.
“Туган телем” Э. Мөэминова

Әдәбият өлкәсендә яшь талантларны үстерү, аларга беренче адымнарын ясарга ярдәм итү максатыннан, шәһәребездә 1998 нче елдан бирле Р.И. Вәлиев премиясенә яшь язучылар бәйгесе үткәрелеп килә. 20 ел эчендә каләм тибрәтүчеләр бәйгесендә 1781 укучы катнашты. Иҗат белән шөгыльләнү яшь баланың күңелендә эзсез калмый, әлбәттә. Егерме ел дәверендә бәйгедә катнашкан укучыларның кайберләре, үзләренең тормыш юлларын иҗат белән бәйлиләр.

Гәрәева Рәзидә Раиф кызы, 7нче мәктәп укучысы, 2000нче елда беренче урын яулаган, Алабуга дәүләт педагогия институтының татар теле бүлеген тәмамлап, мәктәптә татар теле укытучысы булып эшли (бүгенгесе көндә декрет ялында).

Мәҗитова Ләйлә Фәрит кызы, Зур Афанас мәктәбе укучысы, 2001 нче елда 3нче урынны яулаган, Алабуга дәүләт педагогия институтының татар теле бүлеген тәмамлап, Зур Афанас мәктәбендә татар теле укыта.

Шәвәлиева Гүзәл, 29нчы мәктәп укучысы, 2007 нче елда“Зур уңышка ирешкәне өчен” дипломы белән бүләкләнә. Казан (Идел буе) федераль университеты филология һәм сәнгать институтының татар журналистикасы бүлеген тәмамлый.

Нурмөхәммәтова Алия, 29 нчы мәктәп укучысы – 2007нче елда “Өметле каләм” номинациясендә җиңүче. НХТИны тәмамлап лаборант булып эшли.

Нуриева (Ильясова) Эльвира Азат кызы, 7нче мәктәп укучысы, 2007нче елда беренче урынга лаек булган. Казан (Идел буе) федераль университеты филология һәм сәнгать институтының филология бүлеген кызыл дипломга тәмамлап, 26нчы мәктәптә татар теле һәм әдәбияты укытучысы булып эшли (бүгенгесе көндә декрет ялында).

Ахунова Илмира Илдар кызы – 2008нче елда “Милләтебез өмете” номинациясендә җиңүче. Казан (Идел буе) федераль университеты филология һәм сәнгать институтының татар журналистикасы бүлеген тәмамлап, Татарстан Республикасының мәгариф һәм фән министрлыгында пресс хезмәтендә эшли (бүгенгесе көндә декрет ялында).

Әхмәтвәлиев Илназ, 29нчы мәктәп укучысы, 2009 нчы елда 2 нче урынга ия булды. НХТИны тәмамлады һәм шунда эшли.

Шәрәфиева Илзирә, Каенлы мәктәбе укучысы, 2009нчы елда 2 нче урынга лаек булган, НХТИны бетереп, шәһәр администрациясендә эшли (бүгенгесе көндә декрет ялында).

Миннеханова Гулнара Исмагыйль кызы, 5нче мәктәп укучысы – 2010нчы елда “Тәүге адымнар” номинациясендә җиңүче. Казан (Идел буе) федераль университеты филология һәм сәнгать институтының журналистика бүлеген кызыл дипломга тәмамлап, бүгенгесе көндә ТНТ-Эфир каналында журналист булып эшли.

Низамова Әдилә Рафаэль кызы, 21 нче мәктәп укучысы, 2010нчы елда “Беренче адымнар” номинациеседә җиңүче.

Сибгатуллина Гүзәл, 29нчы мәктәп укучысы, 2011 нче елда “Актив хәбәрче” номинациясендә җиңүче. Ижевск медицина академиясен тәмамлый.

Бикбаева Камилә, 8 нче мәктәп укучысы, 2011 нче елда “Әниләргә мәдхия” номинациясендә җиңүче. Түбән Кама педагогия көллиятен тәмамлый.

Вәлиева Алсу, 25 нче гимназия укучысы, 2011нче елда җиңү яулаган.

Поликарпова Ангелина, Каенлы мәктәбе укучысы, 2011нче елда, “Өметле каләм” номинациясендә - җиңүче , 2012 нче елда 3 нче урынга лаек була. Бүгенге көндә КГМУ да укый.

Хафизов Алмаз, 29нчы мәктәп укучысы, 2012 нчы елда 2 урынын ала. КНТУ тәмамлады, инженер булып эшли.

Гарифуллин Ильмир, 8 нче мәктәп укучысы, 2013 нче елда “Күпкырлы талант иясе” номинациясендә җиңү яулаган, Түбән Кама педагогия көллиятендә укый.

Хәлиуллина Азалия, 29нчы мәктәп укучысы, 2013нче елда “Өметле каләм” номинациясендә җиңүче. КСИда укый, инженер һөнәрен үзләштерә.

Хакимханова Эльвира, Каенлы мәктәбе укучысы, 2013 нче елда “Шигыри рәлгәшләр” номинациясендә җиңүче. Түбән Кама педагогия көллиятен тәмамлый, бүгенге көндә 7нче мәктәптә балаларга белем бирә.

Мөхәммәтҗанова Алия, 25 нче гимназия укучысы, 2013 нче елда 2 нче урынга лаек булды.

Бикмуллина Диләрә 2013нче елда – “Шигърияткә омтылыш” номинациясендә җиңүче. 21нче мәктәпнең 9 нчы сыйныфында укый.

Григорьева Диана, 29нчы мәктәп укучысы 2014 нче елда“Замана сулышы” номинациясендә җиңүче. НХТИ да укый.

Нуруллин Айнур 2017 нче елда “Өметле каләм” номинациясендә җиңүче 29 нчы мәктәпнең 9 нчы сыйныфында укый.

Гыйлаҗиева Эльвира, 27нче мәктәп укучысы, 2014нче елда “Күпкырлы талант иясе” номинациясендә җиңү яулаган, 2018нче елда Түбән Кама педагогия көллиятенең башлангыч сыйныф һәм филология бүлеген кызыл дипломга тәмамлады.

Нуриева Фирүзә, 2014 нче елда 3 нче урын ала. Каенлы мәктәбенең 9 нчы сыйныфында укый.

Гыйзәтуллина Алинә Илдар кызы, Бакый Урманче исемндәге 2нче гимназия укучысы, 2014 нче елда 1 нче урынга лаек була. Бүгенге көндә ИГМУның дәвалау бүлеге студенткасы.

Сахабинва Чулпан, 2015 нче елда “Табигать җырчысы” номинациясендә җиңүче. Каенлы мәктәбенең 8 нчы сыйныфында укый.

Вәлиева Лилия Илгиз кызы, 2010 елда “Ел балкышы” номинациясендә,2014 елда “Өметле каләм” номинациясендә җиңүче. 2015 нче елда III урын яулады. Хәзерге вакытта 19 нчы мәктәпнең 10 нчы сыйныфында укый.

Усманова Лилия Әхтәм кызы, 2015 нче елда 1 урынга, 2017 нче елда 3 нче урынга лаек булды. Хәзерге көндә 33 нче мәктәпнең 11 нче сыйныф укучысы.

Гайфуллина Илзирә, 25 нче гимназия укучысы, 2014 нче елда 2 нче урынга лаек булды. Түбән Кама педагогия көллиятенең башлангыч сыйныф һәм филология бүлеген кызыл дипломга тәмамлады. Бүгенгесе көндә 7 нче мәктәптә эшли.

Мостафин Илдар, 25 нче гимназия укучысы, 2015 нче елда “Өметле каләм” номинациясендә җиңүче. Бүгенгесе көндә Будёный исемендәге хәрби академиядә инженер булып эшли.

Шәмсетдинов Альберт Васил улы, 2016 нчы елны “Проза” номинациясендә 3 нче урын яулады.11 нче урта мәктәпнең 11 А сыйныфы укучысы.

Сибгатуллина Лилия Булат кызы, Кама Аланының 1нче мәктәбе укучысы. 2016нчы елда 2нче урынга лаек булган. Бүгенгесе көндә. Казан (Идел буе) федераль университетының татар һәм инглиз филологиясе бүлегендә белем ала.

Агълиуллина Аделя, 25 нче гимназия укучысы, 2016 нчы елда 3 нче урынга лаек булды.

Рахматуллина Эльмира, 8 нче мәктәп укучысы, 2016 нчы елда, 1 урынга, 2017 нчы елда, “Өметле каләм” номинациясендә җиңүгә ирешә.Түбән Кама педагогия көллиятендә укый.

Сабитова Таңсылу 13 нче гимназия укытучысы, 2017нче елда 1 урын яулаган. Бүгенгесе көндә Яр Чаллы Дәүләт педагогия университетының татар филология факультетында белем ала.

Шакирянова Камилла, 2018 нче уку елында 1 нче урынга лаек була. 7нче мәктәпнең 7 нче сыйныфында укый.

Гыйниятуллин Ильяс, 2016, 2017нче елларда “Күпкырлы талан иясе” номинациясендә җиңүче. 2018 нче уку елында 2 нче урынга лаек булды. Бүгенгесе көндә 35 нче лицейның 6 сыйныф укучысы.

2017-2018 нчы уку елында каләм тибрәтүчеләр бәйгесендә 41 укучы көч сынашты.Шулар арасыннан 16 эш иң уңышлы дип табылды. Әлеге бәйгедә түбәндәге укучылар җиңү бәхетенә иреште:

Р.И. Вәлиев премиясенә яшь язучылар бәйгесе нәтиҗәләре
2017-2018 нчы уку елы

№	Укучының фамилиясе, исеме	Укытучының фамилиясе, исеме	Нәтиҗә	Сыйныф	ББО
1	Шакирянова Камилла	Шәрипова Гүзәлия Әсхәт кызы	I урын	7	7 нче мәктәп
2	Гыйниятуллин Ильяс	Яруллина Гөлүсә Сәетгәрәй кызы	II урын	6	35 нче лицей

3	Әхмәтова Алия	Мөхлисова Зәлия Расиф кызы	III урын”	6	Зур Афанас авылы мәктәбе
4	Егоров Айнур	Егорова Рәсимә Хәмит кызы	“Шигыри тәлгәшләр”	9	24 нче лицей
5	Зәкиуллин Инсаф	Нургатина РаиләРаиф кызы	“Илһамият”	5	33 нче мәктәп
6	Бариев Булат	Шәйдуллина Тәнзилә Рәхимулла кызы	“Тәүге адымнар”	5	6 нчы мәктәп
7	Бәхтиев Тимур	Шмелева Ләлә Габделбар кызы	“Өметле каләм”	4	14 нче лицей
8	Гәрәев Аяз	Гәрәева Гөлчәчәк Шәрәфетдин кызы	“Иҗатка омтылыш”	8	Кама Аланы 1 нче мәктәп
9	Нәбиев Рушан	Мөбәракшина Фирдина Рафил кызы	“Шомбай варислары”	6	15 нче мәктәп
10	Нуруллин Айнур	Чевачина Рузалия Вакыйфовна	“Күпкырлы талант иясе”	9	29 нчы мәктәп
11	Рахматуллина Эльмира	Әхмәтова Гөлфия Нәкыйп кызы	“Бәллүр каләм”	5	8 нче мәктәп
12	Сайфуллина Камилә	Осипова Гөлчәчәк Талип кызы	“Әкияттә кунакта”	5	25 нче гимназия
13	Фәсхетдинова Диләрә	Хәйруллина Гөлназ Рәшит кызы	“Тылсымлы каләм”	5	1нче гимназия
14	Фәйзуллина Эльвина	Закирова Илһамия Әдип кызы	“Игелекле бала”	7	Шәнгәлче мәктәбе
15	Шәмсетдинов Альберт	Вагыйзов Фәрит Яхъяулы	“Гаделлеккә мәдхия”	11	11 нче мәктәп
16	Гыйматранова Диләрә	Гыйматранова Илсөяр Гәрәфетдинова	“Табигать җырчысы	10	27 нче мәктәп

УКУЧЫЛАР ИҖАТЫ

Шакирянова Камилла,
МБББУ “7 нче мәктәп”
7А сыйныфы укучысы

Ак табан
Алып керде күршеләрдән
Әни песи баласы.
Күп булган улаларның,
Безгә калган карасы.
Чем кара дип әйтер идем,
Табанында бар агы
Шуңа менә уйладык та
“Ак табан”дидек аны.
Бик күңелле аның белән,
Уйный да ул, шаяра.
Тик кайчакта “әни” диеп
Сырпалана бичара.

Гаиләбезнең бер әгъзасы
Булды хәзер Ак табан.
Аның белән уйнарга дип
Мәктәптән очып кайтам.

Бар икән шундый кешеләр.... (Волонтерларга)

Кайгы – хәсрәт күрә – күрә
Җирдә яши бар кеше.
Тик синең хәсрәтеңдә
Юк кебек читләр эше.

Кемнеңдер эте югалган,
Югалган кеше үзе.
Ә монсының барсы әйбәт,
Игътибар җитми үзе.

Тик бар икән бу галәмдә
Ярдәмгә килүчеләр.
Өмет итми бер нәрсәгә
Җылылык бирүчеләр.

Игелек хәбәрчеләре,
Яхшылык кылучылар,
Шәфкатьлелеккә юлны
Күрсәтеп баручылар.

Син үзең дә шундыйларның
Була аласың берсе.
Йөрәкләр телгәләнгәндә
Килче син, хәлне белче.

Гиниятуллин Ильяс,
МБББУ "35 нче лицей" 6 сыйныф укучысы

Авыл булса, тел дә яшәр

Язның сихри таңында
Туганмын мин бу җиргә.
Беренче сүзләремне дә
Әйткәнмен туган телдә.

Авыл - моңлы бишек ул,
Бөек Тукайны биргән.
Минем дә бит тумышым
Авылдан - изге җирдән.

Язучы, җырчы, галимне
Үстереп биргән - авыл.
Авыл булса, татар телем
Мәңгегә яшәп калыр.

Авылда яши бит татар,
Чуваш, рус, керәшен.
Милләтләрне берләштергән
Телләр мәңге яшәсен.

Халкым тату яши бирә
Сайрашып туган телдә.
Авыллар гына бетмәсен -
Тел мәңге яшәр җирдә!

Җәй

Җәйге көндә кояш елмаеп,
Табигать белән исәнләште.
Ал нурларын сибеп җиргә,
"Хәерле иртәләр!" дип дәште.

Җылы сәламнәрне алгач,
Табигать җанланып китте.
Шифалы яңгырлардан соң,
Салмак җил исеп үтте.

Туган җирнең табигате
Кадерле ул һәркемгә.
Яңгырап тора кошлар җыры,
Ямь өстәп тирә-юньгә.

Гыйманова Диләрә,
МБББУ “27 нче мәктәп” 10 нчы сыйныф укучысы

Әтием бар шул минем....

Бөтен кеше әниләр турында дан җырлаганда мин әтием турында язам әле. Юк, әниемне яратмаганга түгел. Әниемне бик-бик яратам, кадерлим. Әниемне мактап, яратып сөйләр өчен сүзләр дә җитмәс иде. Ләкин бүген сүзем әтием турында. Минем әтием җир йөзендәге иң әйбәт әтиләрнең берсе ул. Аңа карата бу мәхәббәтне миндә әнием тәрбияләде. Ул безгә әтиебез турында гел яхшы фикерләр генә әйтә. Аналарны балалары күкрәк сөте имә башлаган көннән ярата башлый. Шуңа әнисен яратмаган бала җир йөзендә юктыр дип уйлыйм. Ә бит әтиләрнең бала тәрбияләүдәге өлешләре хатын-кызныкыннан бер дә ким түгел.

Үзебезнең гаиләдә, мәсәлән, каядыр барырга яки берәр киңәш сорарга кирәк булса, әниебезнең иң беренче сүзе: “Әтиеңнән сора!”. Әтием Айдар үзенең төпле киңәшләрен бирә, җылы сүзе белән канатландырып җибәрә. Безнең өйдә әти сүзе һичшиксез үтәлә һәм тикшерелми. Әтием дорфа да, холыксыз да түгел. Сабыр, акыллы, тәрбияле, төпле кеше. Ул оста итеп гармунда уйный, матур җырлый. Шундый кеше ничек каты бәгырьле була алсын, ди?! Бу сыйфатлары аңа әтисеннән, ягъни минем бабамнан күчкән. Ә бабам Таиф тормыш тәҗрибәсе зур булган, күркәм, зирәк кеше. Ул Түбән Чаллы авылында әбием Тәнзилә белән гомер итә. Яраткан бабаемны тирә-як авылларда да бик яхшы беләләр. Хөрмәт итәләр, яраталар. Димәк, әтиемнең гаиләсенә бу мәкалә бик тә дөрес туры килә: “Алма агачыннан ерак төшми”. Тәрбия гаиләдән башлана. Мин үземнең шундый әти-әнием булу белән горурланам, һәр эштә алардан үрнәк алам. Мондый гаиләләр күп булсын иде һәм җир йөзендә бәхетле балалар күбрәк тусын иде дигән теләк белән яшим.

“КӨЙЛЕ, МОҢЛЫ ТАТАР ҖЫРЫ” БӘЙГЕСЕНӘ 10 ЕЛ!

Садыйкова Лидия Хамдегали кызы,
МБББУ “31 нче мәктәп”
директорының милли мәгариф өчен
җаваплы урынбасары

Бар да үтә,
Бар да онытыла.
Байлык, зурлык китә, югала...
Тик җыр үлми,
Күчеп буыннарга
Киләчәктә яшәп җыр кала.
С.Хәким

С.Хәкимнең әлеге шигырь юллары белән килешми мөмкин түгел. Түбән Кама муниципаль районында да моннан 10 ел элек нәкъ әнә шундый изге миссия – киләчәккә җыр тапшыру миссиясе башланып китә. Аның чишмә башында Бөтендөнья татар конгрессының Түбән Кама муниципаль районы бүлеге рәисе, шәһәр советы депутаты, “Шинник” спорт комплексы директоры - Ганиев Рөстәм Мәҗит улы тора. 2008 нче елда Түбән Кама муниципаль районы Башкарма комитетының мәгариф идарәсе башлыгы Шакиров Равис Мөҗәһит улына ул җыр, музыка аша балаларга милли тәрбия бирү идеясен җиткерә. Җыр сүзләре аша күңелгә сеңгән сүзләр беркайчан да онытылмый, җырның милләте юк, ди ул. Равис Мөҗәһит улы әлеге тәкъдимне хуплый һәм шул ук елны мәгълүмати-методик үзәкнең милли бүлек методисты Шәфыйкова Мәхтүмә Сәлахетдин кызы җитәкчелегендә “Көйле, моңлы татар җыры” исемендәге җыр коллективлары бәйгесе тәүге адымын ясый.

Әлеге “Көйле, моңлы татар җыры” бәйгесенең юбилеена багышланган язмада иң элек Р.Мәҗитовичның тормыш тәҗрибәсе белән кыскача гына таныштырып үтми мөмкин түгел.

Милләтебез үз улларын, һичшиксез, танып-белергә тиеш: Ганиев Рөстәм Мәҗит улы - күп балалы гаиләдә икенче бала булып дөньяга килә, тырыш, хезмәт сөючән егет кече яшьтән үк спорт белән яратып шөгыльләнә. Мәктәпне тәмамлауга, Әлмәт шәһәрендәге физик тәрбия бирү техникумына укырга керә. Ә 1971 нче елда совет армиясе сафларына алына. Бакуда десант булып хезмәт итә, кайткач, укуын тәмамлый.1974-1979 нчы елларда ул Чиләбе шәһәрендәге физик тәрбия бирү институтында югары белем ала.1975 нче елдан Түбән Кама шәһәрендә. Гомерен спортка багышлаган Рөстәм Мәҗит улы башта “Дружба” спорт комплексын ачуга зур көч куя, ә аннан соңгы елларда “Шинник” спорт комплексын 40 елга якын җитәкли! Шушы дәвер эчендә 6 миллионнан артык шәһәрдәшләребез үз сәламәтлекләрен ныгытканнар һәм спорт өлкәсендә төрле дәрәҗәдәге уңышларга ирешкәннәр.1997 һәм 2003 нче елларда физик тәрбия һәм спортны үстерүдәге уңышлары өчен аңа Татарстанның һәм Россиянең атказанган хезмәткәре дигән дәрәҗәле исемнәр бирелә. Ә татар-башкорт милли көрәшен үстерүдә керткән хезмәтләре өчен Алтын билге белән бүләкләнә. 15 ел дәвамында ул 20 нче һәм 15 нче мәктәпләрдә, укучыларны сәламәт яшәү рәвешенә тарту, спорт яратырга өйрәтү максатыннан, “Сәламәт тәндә – сәламәт рух” дип исемләнгән спорт ярышлары уздыру өчен матди ярдәм күрсәтә.

Рөстәм ага 2005 нче елда Түбән Кама шәһәренең мәртәбәле җитәкчеләре тарафыннан Бөтендөнья татар конгрессының Түбән Камадагы бүлеге рәисе итеп билгеләнә. Бүгенге көнгә кадәр шәһәребездә башка милли оешмалар белән бергә милли мәдәниятне, туган телне үстерү һәм саклау өстендә нәтиҗәле хезмәт куя.

Татар халык, классик, заман җырларын популярлаштыру, сәләтле балаларны ачыклау һәм аларның үсеше өчен шартлар тудыру, халкыбызның милли үзенчәлекләре, күркәм сыйфатлары үрнәгендә яшь буынны тәрбияләү, буыннар бәйләнешен тәэмин итү, сәхнә сәнгатен, башкару осталыгын үстерү, туган телгә, татар халкының композиторларына, шагыйрьләренә һәм аларның әсәрләренә карата мәхәббәт тәрбияләү максаты белән ун ел дәвамында “Көйле-моңлы татар җыры” бәйгесенең үткәрелеп килүе дә әлеге эшчәнлекнең ачык чагылышы.

“Көйле, моңлы татар җыры” бәйгесендә Түбән Кама муниципаль районы шәһәр һәм авылларыннан һәр уку елында 1050ләп укучы бала үзара милли җырларыбызны башкару осталыгында көч сынаша. Димәк, әнә шуның кадәр укучы баланың күңеленә милли җырдан мәрҗәннәр тезелә дигән сүз!

Әле алай гына да түгел, Рөстәм Мәҗит улы “Көйле, моңлы татар җыры” бәйгесендә җиңгән җыр коллективларына ел саен милли киемнәр тектерү өчен акчалата ярдәм дә күрсәтә. Бүгенге көндә төрле мәктәпләрдә 200гә якын милли кием тектерелеп, бәйрәмнәребезгә ямь өсти, милли гореф-гадәтләребезне югалтмауга зур таяныч, этәргеч булып тора, киләчәккә милли моңнарыбыз белән бергә төрледән-төрле милли киемнәребез дә мирас итеп тапшырыла.

Һәр уку елындагы кебек, быел да жюри тарафыннан урыннар билгеләү җиңел генә булмагандыр, бу эштә иң мөһиме – гаделлек, дип әйтер идем мин. Быелгы юбилей елында алар тарафыннан җиңүче дип табылган мәктәп коллективларына да сокланмый мөмкин түгел:

III урында: 1-4 нче сыйныф укучылары арасында - 32 нче гимназия һәм 6 нчы мәктәп; 5-6 нчы сыйныф укучылары арасында – 8 нче мәктәп; 7-8 нче сыйныф укучылары арасында – 13 нче гимназия коллективы; ансамбльләр арасында - 31нче мәктәп укучылары.

II урында:

1-4 нче сыйныф укучылары арасында – 3нче һәм 7нче мәктәп; 5-6 нчы сыйныф укучылары арасында – 25 нче гимназия; 7-8нче сыйныфлар арасында 33 нче мәктәп; ансамбльләр арасында - 7 нче һәм Кама Аланынын 2нче мәктәбе укучылары.

I урынга лаек коллективлар: 1-4 нче сыйныф укучылары арасында - 31 нче мәктәп; 5-6 нчы сыйныф укучылары арасында - Муса Җәлил исемендәге 1 нче гимназия; ансамбльләр арасында җиңүчеләр–33нче мәктәп һәм 14 нче лицей укучылары. Быел да аларга, гадәттәгечә, Бөтендөнья татар конгрессының Түбән Кама бүлеге һәм Түбән Кама муниципаль районы мәгариф идарәсе исеменнән “Көйле, моңлы татар җыры” бәйгесенең I

дәрәҗә лауреат дипломнары, махсус әзерләнгән статуэтка һәм Бөтендөнья татар конгрессының Түбән Кама бүлеге исеменнән акчалата премияләр тапшырылды.

Бүгенге көндә мәктәпләр үзләре генә башкарып чыга алмаслык зур һәм кирәкле эштә матди ярдәм күрсәткәне өчен Рөстәм Мәҗитовичка мәгариф идарәсе, мәктәп җитәкчелеге, укытучылар, укучылар һәм ата-аналар чиксез хөрмәт һәм рәхмәт хисләрен җиткерәләр.

Татар халкы моңнан яралган,
Керсез хисен көйгә салалган.
Мәхәббәттән илһам алалган,
Җырлап туймас дастаннары калган.
Татар халкы моңнан яралган!

Татар халкы моңнан яралган,
Дөнья буйлап татар таралган.
Тайгасында кала салалган,
Илсез калган – телсез калмаган,
Татар халкы моңнан яралган.

Әйе, моң барда, аны бала күңеленә сеңдерүче җыр-музыка, татар теле укытучылары бар да, аларны рухландырып торучы җитәкчеләр бар да, Рөстәм Мәҗитович кебек иганәчеләребез бар да, телебез дә, җырыбыз да, гореф-гадәтләребез дә, милли киемнәребез дә югалмас, чәчелми, түгелми киләчәк буыннарга тапшырылыр, дип ышанабыз.

ОБРАЗОВАНИЕ
НИЖНЕКАМСКОГО МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА

УЧРЕДИТЕЛЬ
Управление образования Исполнительного комитета
Нижнекамского муниципального района РТ

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ РЕДАКЦИОННОГО СОВЕТА
Матюшин В.Н. **-** начальник управления образования Исполкома НМР РТ

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР
Рамазанова А.Р.–заместитель начальника МБУ «Управление образования исполнительного комитета НМР РТ»

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ
Кирпичонок М.А. **-** директор МАУ ДО «Центр технического творчества и профориентации» НМР РТ
Санникова З.А. **-** директор МБУ ДО «Центр внешкольной работы» для одаренных детей» НМР РТ
Гимашева А.Х. – методист МАУ ДО «Центр технического творчества и профориентации» НМР РТ
Сабирова Г.М. - методист отдела учебно-методического обеспечения управления образования Исполнительного комитета НМР РТ
Исмагилова Р.Р. - методист отдела учебно-методического обеспечения управления образования Исполнительного комитета НМР РТ

МАКЕТ, ДИЗАЙН И ВЁРСТКА
Бормотов Д.Н. – художник-дизайнер МАУ ДО «Центр технического творчества и профориентации» НМР РТ
Тел.: 8 (919) 627-62-11; E-mail: cttip-nk@yandex.ru

КОРРЕКТОРЫ
Кирпичонок М.А. **-** директор МАУ ДО «Центр технического творчества и профориентации» НМР РТ
Санникова З.А. **-** методист МБУ «Управление образования исполнительного комитета НМР РТ»
Гимашева А.Х. – методист МАУ ДО «Центр технического творчества и профориентации» НМР РТ
Сабирова Г.М. - методист отдела учебно-методического обеспечения управления образования Исполнительного комитета НМР РТ
Исмагилова Р.Р. - методист отдела учебно-методического обеспечения управления образования Исполнительного комитета НМР РТ
Истифина О.Ю. - заместитель директора по учебной работе МБОУ «Гимназия № 32» НМР РТ
Хафизова И.М. - учитель родного языка и литературы высшей квалификационной категории МБОУ «Гимназия № 32» НМР РТ
Масаллимова М.М. - учитель родного языка и литературы высшей квалификационной категории МБОУ «Гимназия № 32» НМР РТ.

АДРЕС РЕДАКЦИИ
423570, Республика Татарстан,
Нижнекамск, ул. Спортивная 21а
Тел.: (8555) 30-85-66; E-mail: cttip-nk@yandex.ru